

Özgün Baskı Atölye Eğitiminde Sürdürülebilir Odaklı Yaratıcılığın Geliştirilmesi: Bir Eylem Araştırması *

Dilek TOSUN**
Nuray MAMUR**

Öz: Bu çalışmanın amacı, özgün baskı atölye derslerinde sürdürülebilir yaratıcılık odaklı etkinliklerin uygulanabilirliğini ve etkilerini değerlendirmektir. Araştırmada özgün baskı atölye derslerinde sürdürülebilirlik odaklı yaratıcılığın geliştirilmesi, yeni uygulamaların ortaya konulması planlandığı için *eylem araştırması deseni* kullanılmıştır. Araştırmada veriler iki aşamada toplanmıştır. İlk aşamada öğretim elemanları ve öğretmen adayları ile görüşmeler yapılmış ve özgün baskı atölye eğitiminin mevcut durumu hakkında bilgiler elde edilmiştir. İkinci aşamada ise eylem planları geliştirilmiş ve uygulanmıştır. Bu süreçte veriler; kişisel bilgi formu, özdeğerlendirme formu, yansıtıcı günlük, araştırmacı günlüğü ile süreçten elde edilen sanatsal çalışmalardan ve odak grup görüşmesinden elde edilmiştir. Toplanan veriler içerik analizi ile çözümlenmiştir. Araştırma bulguları, öğretim elamanlarının ve öğretmen adaylarının toksik içerikli materyal kullanımından hem kendi sağlıklarında yarattığı tehdit hem de öğrencilerin sağlığında yarattığı tehdit nedeniyle uzaklaşma eğiliminde olduğunu göstermektedir. Sürdürülebilir yaratıcılık odaklı özgün baskı atölye süreci, öğretmen adaylarına bilişsel, duyuşsal ve sosyal bağlamda katkılar sunmuş, atık malzemelerin sanatsal dönüşümü ve yeni kompozisyonlar yaratma konusunda yaratıcı düşünmeye teşvik etmiştir. Öğretmen adayları yaratıcı süreçte çevresel sorumluluklarını sorgularken, çevre odaklı eğitim programları işbirliği ve ortak fikir üretmenin değerini kavramalarına yönelik tutumlar geliştirmelerini sağlamıştır.

Anahtar Kelimeler: Özgün baskı, Sanat eğitimi, Sürdürülebilirlik, Sürdürülebilir yaratıcılık, Toksik materyal,

Fostering Sustainability-Focused Creativity In Printmaking Studio: An Action Research

Abstract: This study attempts to evaluate the applicability and impacts of sustainability-focused creative activities in printmaking workshop courses. An *action research design* was employed as the intent was to develop sustainability-focused creativity and introduce new practices in printmaking workshop courses. Data were collected in two stages. Initially, interviews were conducted with instructors and pre-service teachers to gather information on the current state of printmaking workshop. Subsequently, action plans were developed and implemented. Throughout this process, data were gathered through personal information forms, self-assessment forms, reflective journals, researcher journals, artistic works produced during the process, and focus group discussions. The data collected were subjected to content analysis. The research findings reveal that both instructors and pre-service teachers tend to avoid using materials with toxic content due to the health risks posed to themselves and their students. The sustainability-focused printmaking workshop process provided cognitive, affective, and social benefits to the pre-service teachers, encouraging creative thinking in the artistic transformation of waste materials and the creation of new compositions. During the creative process, pre-service teachers not only questioned their environmental responsibilities but also developed attitudes that value collaboration and stimulate collective idea generation for environmentally-focused educational programs.

Key Words: Art Education, Printmaking, Sustainability, Sustainable Creativity, Toxic Material

*Bu araştırma ilk yazarın Prof. Dr. Nuray MAMUR danışmanlığında yürüttüğü “Özgün baskı atölye eğitiminde sürdürülebilir odaklı yaratıcılığın geliştirilmesi: Bir eylem araştırması” isimli yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

**Yüksek Lisans Öğrencisi, Denizli-Türkiye, <https://orcid.org/0000-0002-7109-7992>, e-posta: dtosun16@posta.pau.edu.tr

***Prof. Dr., Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Denizli-Türkiye, <http://orcid.org/0000-0002-1234-6397>, e-posta: nmamur@pau.edu.tr

Giriş

Ekolojik krizin sıklıkla konuşulduğu son yirmi yılda, sanat alanında daha yeşil pratikleri benimseme ya da sanatçıların yöntemlerini ekolojik kaygılarla birleştirme eğilimleri göze çarpmaktadır. “Alanın *ekolojik ayak izini küçültme* ve yaratıcı ifadenin gücünü kullanarak ekolojik dönüşüm için geniş kitleleri harekete geçirecek *yeni anlatılar oluşturma*” (Paker, 2021, s. 50) perspektifinde kültür ve sanatın sürdürülebilirlikle ilişkisi yakınlaşma eğilimindedir. “Çevre bilinci yaratmak, mevcut sorunları çözmek, yenilerini önlemek, sorumluluk almayanlara baskı yapmak, gelecek nesillere yaşanabilir bir dünya bırakmak adına çevresel hareketlerdeki yoğunluk” (Selamet, 2012, s. 127) sanat alanında da izlenir hale gelmiştir. Dünyadaki sürekliliğin, devamlılığın sağlanması için sürdürülebilir sanat uygulamalarına ilgi artmıştır. Dahası bu durum sadece sanatçı pratiklerinde kendini göstermemektedir. Yaratıcı endüstrilerin de sürdürülebilir gelecek için yeni yollara başvurduğu görülmektedir. Çünkü D’Orville’e (2019) göre “sürdürülebilir gelişim için yaratıcılık stratejik bir faktör konumundadır. Yaratıcılık ve sürdürülebilirlik insanın temel ihtiyaçlarını karşılayabilmesi ve yaşam kalitesini arttırabilmesi için gerekli iki önemli özelliştir” (s. 66). Esen, Esen ve Kaya Özbağa’a (2020) göre de “bireysel yaratıcılık, değişime ayak uydurmak, sürdürülebilirliği sağlamak, ekolojik, ekonomik ya da sosyal içerikli pek çok konuda yenilikler yapabilmek adına önemli bir başlatıcıdır” (s. 20).

Alan yazında (Akyıldız, 2020; Erşan ve Demirarslan, 2020; Türkiye Bilimler Akademisi [TÜBA], 2021; sürdürülebilirlik, daha çok daimî olabilmek yeteneğini koruyabilme olarak tanımlanırken, Ciravoğlu’na (2009) göre sağlıklı bir varoluş için, her bir parçanın ihtiyacının sürekli akışını sağlayacak bir sistemin kapasitesi olarak tanımlanmaktadır. Büyükyeğen’e (2008) göre ise “sürdürülebilirlik sürekliliğin ve kesintisizliğin olması durumu”dur. Son yıllarda sıklıkla karşılaşılan “sürdürülebilir kalkınma/gelişim” ise Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu’nun 1987 tarihli “Ortak Geleceğimiz” (Brundtland report) raporunda “mevcut kuşakların ihtiyaçlarını gelecek kuşakların kendi ihtiyaçlarını karşılayabilirliklerini riske atmadan temin eden” bir kalkınma tarzı olarak tanımlanmıştır. Ekonomik, ekolojik ve toplumsal sorunların birlikte alındığı bu yaklaşımda daha yaşanabilir bir dünya için yenilikçi ve iyileştirici çözümlere vurgu yapılmaktadır. Yeniliklerin temeli de yaratıcı düşünme becerisi ile ilişkilendirilmektedir. Sürdürülebilir ve yaratıcılık arasındaki ilişki ise alan yazında (Cheng, 2018; d’Orville, 2019; Saleh ve Brem, 2023) yaratıcı faaliyetlerin çevresel, sosyal ve ekonomik sürdürülebilirlik ilkeleri doğrultusunda gerçekleştirilmesi üzerine kurulur. Zor ve karmaşık sürdürülebilirlik problemlerinin üstesinden gelinmesinde yaratıcılık bir çıkış yolu olarak görülür. Bu kavram, yaratıcılık ve yenilikçilik faaliyetlerinin sadece ekonomik faydaya odaklanan bir yaklaşımdan ziyade, uzun vadeli çevresel ve sosyal etkilerini de göz önünde bulundurması gerektiği düşüncesine dayanır. Esen, Esen ve Kaya Özbağa’a (2020) göre “sadece “bilgi sahibi olmak”, bilgiye ulaşmanın bu denli hızlı ve kolay olduğu bir dünyada yeterli değildir. Önemli olan sahip olunan bilgiyi, başkalarının fark etmediği boşluklarda kullanarak, mevcudun üzerine farklılık katabilmekte saklıdır” (s. 23). Buradan hareketle bu çalışmada özgün baskı atölye eğitiminin daha çevreci olma sürecindeki durumuna odaklanma gereği hissedilmiştir. Görsel sanatların ve eğitiminin çevreci bir yolu tercih etmesi izleyen ve uygulayanlar için daha görülebilir, duygulara nüfuz eden ifade biçimlerinin oluşmasına ve dünyanın sağlığı ve sürekliliği üzerine yeni sorgulama biçimlerine neden olabilir. Nitekim alan yazında (Bertaux ve Skeirik, 2018; Inwood, 2010; Lewis, 2010; Mamur ve Çelik, 2023; van Boeckel, 2009; Ward, 2014;) sanatın duyuları etkileme potansiyelinden dolayı sürdürülebilirlik ile ilgili fikirleri iletmede bir anlayış geliştirebileceği sıklıkla dile getirilmektedir.

Özgün baskı resim, sanatçısı tarafından çeşitli yöntemlerle hazırlanan kalıplardan kâğıda ya da benzeri bir malzeme üzerine çok sayıda basılabilen bir resim türüdür. Bu eserlerin kalıplarının hazırlanmasında ise genellikle tercih edilen yöntem çerçevesinde çeşitli kimyasallar çoğunlukla da toksik denilebilecek (örneğin; nitrik asit, solvent) içerikler kullanılmakta, kalıptan kâğıda baskı sürecinde ise solvent bazlı matbaa boyaalarına başvurulmaktadır. Bu toksik içerikler insan ve çevre sağlığı için tehdit oluşturmaktadır. Bu nedenle özgün baskı alanında geleneksel baskı resim tekniklerine alternatif olabilecek yeni ve çevre üzerinde toksik etki bırakmayacak teknik arayışlara ihtiyaç vardır. Günümüzde özgün baskı resimde sanatın diğer alanlarında olduğu gibi deneysel arayışların olduğu bilinmektedir. Kıran’a (2016) göre, “baskı resim özü gereği, deneme ve yeniliğe olanak veren bir yapıya sahiptir” (s. 63). Çağdaş sanatçılar özgün baskı tekniklerini kullanarak ürettikleri eserlerinde farklı sunum tekniklerini kullanmakta ve baskı tekniklerinin sınırlarını genişletmektedirler. Demirci’ye (2021) göre, baskı sanatı geleneksel tekniklerini yeni teknolojiler ve deneysellik ile şekillendirilerek yeni ifade biçimleri oluşturmaktadır. Bu arayışlarda çevre dostu, toksik olmayan materyallerle çalışma arayışlarının olduğu da görülmektedir. Murray, Dethier ve Boyd’a (2011) göre “sanat malzemeleri ve süreçleri uzun zamandır çevresel bozulma ve insan sağlığı üzerindeki olumsuz etkilerle ilişkilendirilmektedir. Bu nedenle mevcut uygulamaları sürdürülebilir alternatiflerle değiştirmek için bilinçli bir çaba gösterilmesi gerekmektedir” (s. 3). Çevreye duyarlı malzemelerin olanaklarını deneyerek yeni yollar ve teknikler keşfetmeye ihtiyaç vardır.

Bu araştırma özgün baskı atölye eğitiminde sürdürülebilir odaklı yaratıcılığa odaklanmaktadır. Öğretmen adaylarının çevreci bir bakış açısıyla sanatsal anlatılar gerçekleştirmeleri ve elde ettikleri bakış açısını mesleki yaşantılarına aktarabilmeleri hedeflenmiştir. Yapıcı’ya (2003) göre “eğitim kurumlarının sürdürülebilirlik felsefesini programlarına yansıtması, insanlığın ortak geleceğine ilişkin kaygıların paylaşarak, çözüm yollarının üretilmesinde ve uygulanmasında çocuk ve gençlerde ortak bilinç yaratabilir” (s. 229). Nitekim Türkiye’de ekolojik değerler ve sürdürülebilir gelişim üzerine

duyarlılık ve farkındalık kazandırmaya yönelik öğretim uygulamalarının ve araştırmaların (Gürbüz, Çakmak ve Derman, 2013; Kaya ve Tomal, 2011, Tanrıverdi, 2009; Öztürk Demirtaş, 2011; Öztürk Demirtaş, 2015; Teksöz, Şahin ve Ertepinar, 2010;) son on beş yılda arttığı görülmektedir. Bu araştırmaların özellikle Sosyal bilgiler ve Coğrafya alanlarında ve öğretmen adaylarının sürdürülebilirlik farkındalıkları üzerine yapıldığı görülmektedir. Görsel sanatlar eğitimi alanında sürdürülebilirlik ve çevre odağında yapılan çalışmaların da (Bertaux ve Skeririk, 2018; Bülbül ve Seyhan 2017; Curtis, Reid ve Reeve, 2014; Erikan, 2020; Lewis, 2010; Mamur, 2017;) özellikle son yıllarda yapıldığı söylenebilir. Bu araştırmalar sanatın bireylerin ve toplumun çevresel davranışlarını nasıl etkilediğine odaklanmışlardır. Çevre odağında özgün baskı eğitime yönelik araştırmalarda (Çağdaş Ören; 2019; Demirci, 2021) bulunmaktadır. Bu araştırmalarda ekolojik baskı gibi çevre dostu teknikler ile toksik olmayan yaklaşımlar incelenmiş ve özgün baskı atölyelerinde malzeme seçiminde sürdürülebilirlik kriterlerinin göz önünde bulundurulması, yenilikçi ve çevre dostu teknolojilerin kullanılması gerektiği önerilmiştir. Ekolojik krizde insanlığın rolü düşünüldüğünde eğitimde zihniyet değişikliğine yardımcı olabilecek yollar bulma zorunluluğu ortaya çıkmaktadır. Sanatsal üretim süreçlerini sürdürülebilirlikle ilişkilendirerek her zamankinden daha fazla yaratıcı bir odaklanmaya ihtiyaç vardır. Bu araştırmanın odağında çevre dostu materyallerin kullanımı ve sürdürülebilirliği temel alan bir sanat anlayışı geliştirmek bulunmaktadır. Özgün baskı atölye eğitimi kapsamında görsel sanatlar (resim-iş) öğretmen adaylarının meslek öncesi öğretmen eğitiminde sürdürülebilir yaratıcılık temelli öğretim etkinliklerini deneyimlemeleri ve mesleklerini icra ederken sürdürülebilir yaratıcılığı programlarına dahil edebilmeleri amaçlanmaktadır. Mamur ve Köksal (2016, s. 734) Milli Eğitim Bakanlığı'nın 2014'de yayınladığı Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programı sürdürülebilir kalkınma eğitimi açısından incelemişler ve programın sürdürülebilirlikle doğrudan ve dolaylı bağlantılı amaçların olduğunu tespit etmişlerdir. Ancak programda “doğaya karşı sorumluluk bilinci” ile “doğa ve kültür arasındaki ilişki” ye daha görünür düzeyde yer verme gerektiğini de belirtmişlerdir. Bu kapsamda “Özgün baskı atölye eğitiminde sürdürülebilir odaklı yaratıcılık nasıl geliştirilebilir?” problem cümlesi çerçevesinde araştırmaya rehberlik eden sorular şöyledir;

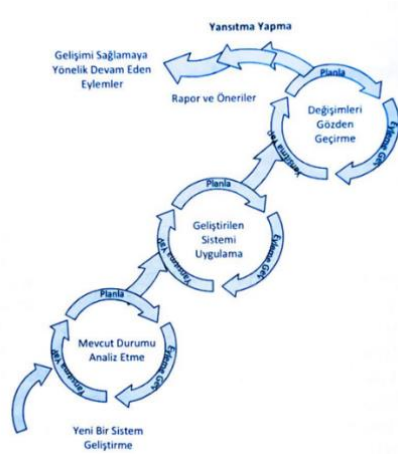
- 1) Özgün baskı atölye eğitiminde sürdürülebilirlik odaklı yaratıcılığın geliştirilmesine ilişkin mevcut durum nedir?
- 2) Özgün baskı atölye derslerinde sürdürülebilir yaratıcılık bağlamında gerçekleştirilen etkinliklerde;
 - a) Öğrenme deneyimleri nelerdir?
 - b) Kolaylıklar nelerdir?
 - c) Sorunlar nelerdir?
 - d) Bu sorunlar nasıl çözülebilir?

Yöntem

Araştırma Modeli

Özgün baskı atölye eğitiminde sürdürülebilirlik odaklı yaratıcılığın nasıl geliştirilebileceğini ortaya koymak amacıyla gerçekleştirilen bu araştırmada eylem araştırması deseni kullanılmıştır. “Eylem araştırmaları okul ve sınıf gibi ortamlarda değişimin ve buna bağlı olarak da gelişimin oluşturulabilmesinde en güçlü araştırma desenlerinden biri olarak görülmektedir” (Ekiz, 2003, s. 55). Mills’a (2003) göre eylem araştırmaları eğitimcileri kendi uygulamaları üzerinde düşünmeye yönlterek okullarda değişimi ve yeni fikirleri deneme sürecini teşvik etmektedir. Bu araştırmada özgün baskı atölye derslerinde sürdürülebilirlik odaklı yaratıcılığın geliştirilmesi, yeni uygulamaların ortaya konulması planlandığı için eylem araştırmasının, özgürleştirici/geliştirici/eleştirel eylem araştırması türünden faydalanılmıştır. Bu yaklaşımda amaç uygulayıcıya yeni bilgiler, beceriler ve deneyimler kazandırmak ve kendi uygulamalarına karşı eleştirel bir bakış açısı geliştirmesine yardımcı olmaktır. Böylece uygulayıcı kendi uygulamalarını bir problem çözme süreci olarak görecektir ve sürekli olarak bu süreç içindeki kendi rolünü sorgulayacaktır. Bu yaklaşımda uygulayıcının araştırma yoluyla mesleğinde daha yetkin hale gelmesi, kuram ile uygulamayı bütünleştirme becerisi kazanması ve kendi alanı ile ilgili politikalara ilişkin de görüşler geliştirmesi olasıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2021, s. 320-321).

Alanyazında eylem araştırması süreçlerine yönelik döngüsel ve sarmal olarak yapılandırılmış modeller bulunmaktadır. Bu modeller süreçte atılacak adımları gösteren ve bu adımları yönlendiren bir kılavuz niteliğindedir. Bu araştırma Piggot-Irvine’nin(2006) sarmal eylem araştırması modelindeki döngüsel süreçlerin temel alınmasıyla gerçekleştirilmiştir. “Piggot-Irvine (2006) eylem araştırması sürecinin doğası gereği sarmal bir yapıda olduğu ve bu sarmal yapının da kendi içinde döngülerden meydana geldiğini vurgulamıştır. Şekil 1’de görüldüğü gibi Irvine (2006) tanımladığı modelin adımlarını planla, eyleme geç ve yansıtma yap biçiminde betimlemiştir” (Akt. Saban ve Ersoy, 2019, s. 44).

Şekil 1.*Piggot-Irvine'nin Sarmal Eylem Araştırması Modeli (Piggot-Irvine, 2006)***Çalışma Grubu**

Araştırmının çalışma grubu araştırmanın alt amaçları çerçevesinde iki farklı örnekleme yöntemi ile oluşturulmuştur. Araştırmada 1. Alt amaç için farklı üniversitelerde özgün baskı atölye dersini yürüten 3 öğretim elemanı ve 2022- 2023 eğitim öğretim yılında Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Resim-iş Anabilim dalında öğrenim gören 4. Sınıf 4 görsel sanatlar öğretmen adayı oluşturmuştur. Bu katılımcıların belirlenmesinde amaçlı örnekleme yaklaşımlarından ölçüt örnekleme belirleyici olmuştur. “Bu yöntemde mantık daha önceden belirlenen bazı önem ölçütlerini karşılayan tüm durumları çalışmak ve gözden geçirmektir. Bu ölçüt veya ölçütler araştırmacı tarafından hazırlanabilir ya da önceden hazırlanmış olabilir” (Yağar ve Dökme, 2018, s. 6). Öğretim elemanları için belirleyici ölçüt özgün baskı atölye ders sürecini uzun süredir (en az 10 yıl) yürütüyor olmalarıdır. Öğretmen adayları için ise özgün baskı dersine ilişkin deneyimlerinin olmalarıdır.

Araştırmının 2. Alt amacı için ise çalışma grubunu 2023-2024 eğitim öğretim yılında Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Resim-iş Anabilim dalında öğrenim gören 3. Sınıf 12 görsel sanatlar öğretmen adayı oluşturmuştur. Bu katılımcıların belirlenmesinde, amaçlı örnekleme yöntemlerinden tipik durum örnekleme belirleyici olmuştur. “Tipik durum örnekleme, araştırmaya ilişkin evrende var olan birçok durumun içinden tipik olan diğer bir ifadeyle sıradan ve ortalama bir durumun tespit edilerek örneklem olarak seçilmesidir” (Koç, 2017, s. 491). “Tipik durum örnekleminde amaç ortalama durumları çalışarak belirli bir alan hakkında fikir sahibi olmak veya bu alan, konu, uygulama veya yenilik konusunda yeterli bilgi sahibi olmayanları bilgilendirmektir (Yıldırım ve Şimşek, 2021, s. 147). Bu kapsamda araştırmaya 9 kız, 3 erkek olmak üzere toplam 12 öğretmen adayı katılmıştır. Katılımcıların yaşları 19 ile 26 arasındadır.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada veriler görüşme, doküman analizi ve araştırmacı günlüğü yoluyla toplanmıştır. Araştırmada kullanılan veri toplama yaklaşımları ile ilgili bilgiler şu şekildedir:

Görüşme: De Marrais (2004) görüşmeyi görüşmeci ve katılımcının birlikte yer aldığı, araştırma yapılan alana yönelik sorulara odaklanarak birlikte konuşma süreci olarak tanımlar. “Görüşmeler yapılandırılmış, yarı-yapılandırılmış olmak üzere sınıflandırılır” (Merriam, 2013; Mertler, 2006). Bu araştırmanın soruları yarı-yapılandırılmış görüşme tekniğine uygun olarak hazırlanmıştır. Araştırmının 1. alt amacı doğrultusunda özgün baskı atölye eğitiminde sürdürülebilirlik odaklı yaratıcılığın geliştirilmesi için mevcut durum üzerinden farklı üniversitelerde görev yapan 3 öğretim elemanı ve daha önce özgün baskı atölye eğitimini almış 4 öğretmen adayı ile görüşme yapılmıştır. Bu görüşmelerden elde edilen veriler, Piggot-Irvine'nin sarmal eylem araştırması mevcut durumu analiz etme aşaması çerçevesinde yorumlanmış ve eylem planlarında odaklanılan temel noktalara yön vermiştir.

Odak grup görüşmesi (OGG) araştırmada başvurulan diğer görüşme yaklaşımıdır. “Odak grup görüşmeleri, önceden belirlenmiş yönergeler çerçevesinde gerçekleştirilen, bu yöntemin mantığına uygun olarak, görüşülen kişilerin öznelliklerini ön planda tutan, katılımcıların söylemine ve bu söylemin toplumsal bağlamına dikkat edilmesi gereken nitel bir veri toplama tekniği olarak tanımlanabilir” (Çokluk, Yılmaz ve Oğuz, 2011, s. 97). Bu araştırmada sürdürülebilirlik odaklı özgün baskı atölye ders sürecindeki etkinlikler tamamlandıktan sonra gönüllü katılımcılardan 9 kişilik bir grup oluşturulmuştur. Katılımcılara araştırmanın 2.alt amacına ilişkin odak grup görüşme soruları sorulmuştur. Görüşmede

katılımcıların araştırmaya yönelik deneyimlerini, tutumlarını, geliştirdikleri düşünce ve değerleri paylaşımları sağlanmıştır.

Doküman analizi: “Belgesel tarama olarak da bilinen doküman analizinde, var olan kayıt ve belgeler incelenerek veri elde edilmektedir. Doküman analizi, belli bir amaca dönük olarak kaynakları bulma, okuma, not alma ve değerlendirme işlemlerini kapsamaktadır” (Karasar, 2005). Bu araştırmada analizi yapılan dokümanlar; öğrenci kişisel bilgi formu, yansıtıcı günlük, özdeğerlendirme formları ve öğrencilerin süreç içerisinde üretmiş olduğu sanatsal çalışmalardır.

Öğrenci kişisel bilgi formu (ÖKBF): Öğretmen adaylarının cinsiyet, yaş gibi bazı demografik bilgilerini belirlemek ve özellikle araştırmanın alt amaçlarına ilişkin mevcut durumu çözümleyebilmek amacıyla kullanılmıştır. Formda öğrencilerin sürdürülebilirliğe yönelik mevcut eylemlerini öğrenmek ve hali hazırdaki durumlarını değerlendirmek için toplam 9 madde yer almıştır.

Yansıtıcı günlük (YG): “Kişisel gelişim günlüğü olarak da adlandırılan yansıtıcı günlük, öğrenme-öğretme sürecinin planlanması, hazırlanması ve uygulanması ile ilgili deneyimlerin ve duyguların yansıtılmasıdır. Bu günlükler öznel olduğundan kişiye kendisiyle yapacağı diyalogu yönetme olanağı sağlar” (Scales, Briddon ve Senior, 2015, s. 27). Bu araştırmada, araştırmacı tarafından hazırlanan yansıtıcı günlükler, eylem planı çerçevesinde uygulanan etkinliklerin ilk haftasında öğretmen adaylarına verilmiş ve etkinlik sonunda görüşleri alınmıştır.

Özdeğerlendirme formu (ÖDF): “Öğrenci öz değerlendirmesinin temelde öğrencilerin öğrenme sürecinde gösterdikleri performans ve öğrenme düzeyleri ile ilgili öznel yargılamalarda bulunmaları olduğu belirtilmektedir” (Boud ve Falchikov, 1989). Yapılan bu araştırmada ise öğretmen adaylarının kendi öğrenmelerini değerlendirmeleri ve deneyimleri üzerinde düşünceleri için araştırmacı tarafından özdeğerlendirme formu hazırlanmıştır. Bu özdeğerlendirme formları eylem planları kapsamında uygulanan her etkinliğin son haftasında, etkinlik bittikten sonra öğretmen adaylarına sunulmuştur.

Sanatsal çalışmalar: “Sanat dünyayı görmenin başka bir yoludur ve eylem araştırmalarında farklı bir anlayış düzeyi getirmek için kullanılabilir. Sanatçılar ve araştırmacılar, çalışmalarında gerçekliği ararken ve aktarırken birbirlerine çok benzer bir mercek kullanmaktadır” (Uzuner ve Özten Anay, 2019, s. 100). Bu bağlamda görsel sanatlar derslerinde uygulanan ve üretilen sanatsal öğrenci çalışmalarının araştırmada önemli bir veri aracı olduğundan söz etmek mümkündür. Bu bağlamda araştırmadaki katılımcıların sanatsal çalışmalarındaki sürdürülebilirliğe yönelik imgeler ve yaptıkları sorgulamalar incelenmiştir. Bu durum katılımcıların gündelik yaşamlarına ilişkin algılarını, duygusal durumlarını ve sürdürülebilirlik farkındalığına yönelik edindikleri bilgileri sunmuştur.

Araştırmacı Günlüğü(AG): Derste ve sonrası öğrenme ortamında oluşan etkileşimin, deneyimlerin izlenebilmesi için araştırmacı tarafından tutulan günlüktür. Aynı zamanda araştırmanın tüm bölümlerine yönelik gözlemlerin ve düşüncelerin kaydedildiği belgelerdir. McKernan (2008) araştırma günlüğünü “eylemleri, duyguları, yorumları, soruları ve açıklamaları günü gününe kaydetmeye imkân tanıyan kişisel günlük olarak açıklamaktadır” (s. 135). Bu bağlamda araştırmanın uygulama süreci boyunca yapılan gözlemlerin, araştırmacı günlüğüne yazılmasına özen gösterilmiştir. Araştırma günlüğünde yer alan deneyimler, tutumlar, düşünceler, katılımcı ifadeleri sürecin ayrıntılı bir şekilde betimlenmesine olanak sağlamıştır.

Etkinliklerin Geliştirilmesi ve Uygulama Süreci

Mevcut durumu analiz etme odağında gerçekleştirilen (Araştırmanın 1.alt amacı) uzman ve deneyimli öğrenci görüşmeleri araştırmanın eylem planlarında odaklanılacak tema, yöntem ve teknikler hakkında araştırmacıda bir kanaat oluşturmuştur. Araştırmacı odak noktalar çerçevesinde eylem planları geliştirme aşamasına geçmiştir. Bu aşamada geliştirilen eylem planlarının geçerliliği için bir Eylem Araştırması Komitesi (EAK) kurulmuştur. Biri yedek olmak üzere toplam 5 eylem planı geliştirilmiştir. Dört eylem planı 12 haftalık bir süreçte Eylem Araştırması Komitesinin de görüşleri alınarak katılımcılara uygulanmıştır.

Eylem planlarının oluşturulmasında, Anderson ve Milbrant’ın (2005) “Yaşam için Sanat” yaklaşımı temel alınmıştır. Yaşam için Sanat yaklaşımı; disiplin merkezli, bilişsel, tematik, disiplinlerarası ve yaşam merkezlidir. Bu yaklaşım merkezinde tematik sorgulamalar yoluyla anlamlar üretme bulunmaktadır. Bu nedenle içerik, tasarım ilke ve elemanları, çeşitli araç gereçlerin teknik düzeyde kullanımı, sanat tarihi veya sanat disiplinleri gibi öğretim öğeleri tarafından tasarlanmak yerine temalar etrafında yapılandırılmıştır. Burada tek bir tasarıma uyan yaklaşımı benimsemekten sanat yoluyla gerçek hayatın (sınıf dışındaki sorunlar) problemlerini çözmek, bireylerin duygularını, amaçlarını, fikirlerini keşfetmek için alana özgü bilgi ve beceriler kullanılır. Bu nedenle temaların öncelikle kişisel deneyimlerden, çağdaş sanat ve kültürden alınması istenir (Anderson ve Milbrant’dan akt. Özsoy ve Mamur, 2019, s. 163-164).

Anderson ve Milbrandt’ın (2005) “Yaşam için sanat modelinde tema odaklılık söz konusudur. Bu noktadan hareketle öğretmen adaylarını sürdürülebilir yaratıcılığa odaklamak için; “Ekolojik yoksunluk”, “Geride kalanın dönüşümü”, “Aşırı

tüketim,” “Biyolojik çeşitlilik” olmak üzere dört tema belirlenmiştir. Her bir tema Şekil 2’de sunulan çerçeve plana göre yapılandırılmıştır.

Şekil 2.

Anderson ve Milbrandt’ın (2005) “Yaşam İçin Sanat” Öğretim Modeli’ne Göre Tasarlanan Etkinliklerin Genel Yapısı

Veri Analizi

Bu araştırmada, analiz yöntemi olarak içerik analizi kullanılmıştır. “İçerik analizinde temelde yapılan işlem, birbirine benzeyen verileri belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirmek ve bunları okuyucunun anlayabileceği bir biçimde düzenleyerek yorumlamaktır” (Yıldırım ve Şimşek, 2021, s. 227). Bu araştırmanın içerik analizine, verilerin organizasyonu, verilerin kodlanması, temaların oluşturulması ve tutarlılığı, verilerin sunumu olmak üzere toplam 4 aşamada ulaşılmıştır.

Verilerin organizasyonu aşamasında uzman ve öğretmen adaylarıyla yapılan görüşmeler kaydedilerek ve yedeklenerek güvence altına alınmıştır. Daha sonra katılımcılara takma isimler verilerek görüşmeler doğrudan metne dökülmüştür.

Verilerin kodlanması: “analiz edilen verilerin, ne hakkında olduğunun tanımlanmasıdır. Araştırma tasarımına bağlı olarak birkaç pasaj tanımlanır ve daha sonra oluşan fikirler için bir adla, kavramla, ifadeyle veya kodla ilişkilendirilir. Böylece aynı şeyi örnekleyen tüm metnin aynı adla kodlanması sağlanır” (Toker, 2022, s.323). Araştırma kapsamında transkript edilen görüşmeler iki veri setine dönüştürülmüş ve kodlayıcılar bunları defalarca okuyarak kodlamaya başlamışlardır. Kodlayıcılar, daha sonra bir araya gelerek kodlamaları karşılaştırmış ve uzlaşmışlardır. Ayrıca kodlayıcılar bulguların tutarlılığı sağlamak için her kod ve temanın birbiriyle olan ilişkisini teyit ederek, kontrol etmiştir. Araştırmanın bulgusunu oluşturan kodların güvenilirliği için Milles ve Huberman’ın formülünden yararlanılmıştır. “Miles ve Huberman modelinde içsel tutarlılık olarak adlandırılan ve kodlayıcılar arasındaki görüş birliği olarak kavramsallaştırılan benzerlik: $\Delta = C \div (C +) \times 100$ formülü kullanılarak hesaplanabilir. İçsel tutarlılığı veren kodlama denetimine göre kodlayıcılar arası görüş birliğinin en az % 80 olması beklenmektedir” (Miles ve Huberman, 2015). Kodlayıcılar 57 adet kod üzerine görüş birliği sağlarken, 2 adet koda yönelik fikir ayrılığı yaşamıştır. Güvenirlik katsayısı = $57 \div (57+2) = \% 96.6$ olarak bulunmuştur.

Temaların oluşturulması ve tutarlılığı: “İlk aşamada ortaya çıkan kodlardan yola çıkarak verileri, genel düzeyde açıklayabilen ve kodları belirli kategoriler altında toplayabilen temaların bulunması gerekmektedir. Bunun için önce kodlar bir araya getirilir ve incelenip ortak yönler bulunmaya çalışılır. Bu bir anlamda tematik kodlama işlemidir” (Karataş, 2017, s. 75). Kodlayıcı konumundaki araştırmacı ve alan uzmanı buldukları kodları gruplandırarak araştırmanın tema ve alt temalarını oluşturmuşlardır.

Verilerin sunumu: “Nitel araştırmalarda yorumlama, kodların ve temaların ötesinde verilerin daha geniş anlamlarına yönelik soyutlama içermektedir” (Creswell, 2013, s. 187). Bu araştırmada araştırmacı, sürecin doğal bir parçası olduğundan sürece dair yaşadığı deneyimlerini, yorumlarını, düşüncelerini rahatça açıklayabilmektedir.

Bulgular

Araştırmada ortaya çıkan bulgular, özgün baskı atölye ders sürecinde elde edilen sanatsal çalışmalar ve katılımcıların görüşlerinden doğrudan alıntılar ile açıklanmıştır. Bu bulgular, araştırmanın alt amaçlarıyla bağlantılı temalar çerçevesinde düzenlenmiştir. İlk olarak, mevcut özgün baskı ders sürecinin sürdürülebilir yaratıcılık açısından nasıl değerlendirildiği incelenmiş ve sanatsal uygulamalar ile katılımcı görüşleri üzerinden bu süreçlerin yaratıcılığı nasıl desteklediği tartışılmıştır. İkinci olarak, sürdürülebilir yaratıcılığı hedefleyen özgün baskı atölye ders süreçlerinin nasıl yapılandırılması gerektiği üzerinde durulmuştur.

Araştırmanın birinci alt amacı; “Özgün baskı atölye eğitiminde sürdürülebilirlik odaklı yaratıcılığın geliştirilmesine ilişkin mevcut durum nedir? sorusu bağlamında yapılandırılmıştır. Bu alt amaç kapsamında özgün baskı dersini yürüten üç öğretim elemanı ve dört öğretmen adayı ile görüşme yapılmıştır. Görüşmelerin analizi sonucunda elde edilen kodlar; 1) Öğretim elemanı görüşleri ve 2) Öğretmen adayı görüşleri olarak iki alt temada kategorize edilmiştir.

Öğretim elemanı görüşlerine yönelik bulgular analiz edildiğinde öğretim elemanlarının özgün baskı ders süreci ile ilişkili değerlendirmelerine ilişkin kodlar öğretim elemanlarının; 1) içerik yapılandırmasıyla ilgili deneyimleri, 2) yaratıcı süreci yapılandırmasıyla ilgili deneyimleri ve 3) sürdürülebilirlik bağlamıyla ilgili deneyimleri olarak 3 alt temada yapılandırılmıştır. Şekil 3’de öğretim elemanı görüşlerine ait tema, alt temalar ve kodlar sunulmuştur.

Şekil 3.

Öğretim Elemanı Görüşlerine Ait Tema, Alt Temalar ve Kodlar

Öğretim elemanlarının içerik yapılandırmasıyla ilgili deneyimleri; 1) tematik yaklaşım ve 2) tekniksel yaklaşım olmak üzere iki alt temada gruplandırılmıştır. Öğretim elemanlarının özgün baskı ders sürecinin tematik yapılandırma ile ilgili eğilimleri; 1) Gözlem ve doğa betimlemeleri, 2) Kavramsal tema ve 3) Konu içeriği vermeme şeklindedir. Örneğin;

“...çevrelerinde önemli gördükleri ne, yani gözleme dayalı çalışmalar yaptırıyorum... Mitoloji önemli bir çalışma konumuz...Mesela ağaç baskı ve özellikle gravür çalışmalarda mitoloji konusuna değiniyorlar. Türk mitolojisi ve diğer ülkelerin mitolojileri üzerine yoğun bir şekilde çalışıyorlar. Kültür çalışmaları bizim için çok önemli. ...Kendilerince bir problem gördükleri her konu çalışma konusu olabiliyor. (EMY kodlu öğretim elemanı, GK1, 03.02.2023, s. 3-4).

““doğrudan bir tema olarak konu ya da tema vermiyorum öğrencilerime. Öğrencileri, herkesin kendi anlatım biçimi, kendi sevdiği yöntemlerle ilerletip kendi içerisinde çözümler üretirmeye çalıştırıyorum herkesi” (EK kodlu öğretim elemanı, GK3, 13.03.2023, s. 2).

Özgün baskı atölye uygulamalarına yönelik tekniksel yaklaşım bağlamındaki deneyimler; 1) Geleneksel özgün baskı teknikleri ve 2) Deneysel özgün baskı teknikleri şeklindedir. Öğretim elemanları özgün baskı atölye ders süreçlerinde geleneksel özgün baskı tekniklerinin yanı sıra deneysel özgün baskı tekniklerini deneyimleme istekliliğindedir. Örneğin;

“yüksek baskı, çukur baskı, kolograf baskı, dijital baskı ve tasarım dâhil yaptırıyorum... serigrafi ve taş baskı tekniğini atölye imkânımız olmadığı için yapamıyoruz. Onun dışında mono baskı yöntemlerini çok fazla kullanıyoruz. Kendim keşfettiğim malzemeler, yöntemlerde var. Onları da öğrencilere öğretmeye, kavratmaya çalışıyorum” (EK kodlu öğretim elemanı, GK3, 13.03.2023, s. 2).

“şablon baskıyla başlayıp tabi bunun tarihsel süreci ve teknik donanımı, uygulaması, mono baskı uygulamaları, linol baskı, ağaç baskı, yüksek baskı bazında gravür yapıyorduk... ama gravürü biz bıraktık. Daha non-toksik ne olabilir? Bu teknikleri araştırıyoruz” (DE kodlu öğretim elemanı, GK2, 09.03.2023, s. 2).

Öğretim elemanlarının yaratıcı süreci yapılandırma bağlamında sunduğu görüşler; 1) deneyelliğe olanak yaratma, 2) görsel bellek zenginlik oluşturma, 3) öğrenileni yeni durumlara transfer edebilme, 4) yeni malzemelerle karşılaşma ve sınırlarını genişletme ve 5) tematik düşünme olanağı yaratmadır. Örneğin;

“... hem çağdaş teknikleri hem geleneksel teknikleri hepsini bir şekilde kaynaştırmaya çalışıyorum.... Kendi yöntemlerimle yoruma götürüyorum derslerimi. Bazen birkaç yöntem bir arada olabiliyor...Düşünmenin sonu yok. Yaratıcılığın sonu yok. Farklı ne yapılabilir biraz onun arayışı içindeyiz...” (EK kodlu öğretim elemanı, GK3, 13.03.2023, s. 12).

“Mono baskı ve özellikle kolograf baskıya baktığınız zaman yaratıcılıkları inanılmaz dürtüleniyor. Bunu gözlemliyorum, çünkü bunu ben de yaşıyorum. Merak biliyorsunuz yaratıcılığı tetikleyen bir şeydir. Ben o çocukların heyecanına veya olumsuz bir şeyde olabilir o sürpriz sonuncu karşılaşmalarını, izlemelerini, yaşamalarını, çok seviyorum. Kesinlikle yaratıcılıklarını artırıyor. Çünkü ha bu olmadı şunu şöyle yaparsan başka bir şeye yöneleyim, teknik geliştireyim, araştırmaya, analiz, sentez hepsine orada o savaşı veriyor öğrenci.” (DE kodlu öğretim elemanı, GK2, 09.03.2023, s. 4).

Özgün baskı ders sürecinde görsel bellek zenginlik oluşturmaya yönelik deneyimler; 1) Doğa gözlemi ve 2) Konuya ilişkin araştırmalar şeklindedir. Örneğin;

“doğada etrafta bulduğum organik, inorganik bütün malzemeleri topluyorum. Bu aslında benim algımın devamlı dışarıda açık olmasıyla alakalı. Bunları öğrencilere öğretmek lazım. Aslında yaratıcılık için bir yol doğayı anlamak. Gerçekten kapıdan çıktığım an yerlere bakıyorum. Orada enteresan bulduğum dokuda lifler var...” (DE kodlu öğretim elemanı, GK2, 09.03.2023, s. 7).

“Gözlem önemli bizim için, çok yakından gözlem faaliyetleri yapılabilir. Rapor tutma şeklinde olabilir. Çalışma grubunda bu bilincin oturtulması önemli. Bunun araştırma boyutu, inceleme boyutu, bunu nasıl sunacağı, nasıl ifade edeceği uygulama süreçlerine dahil edilirse işin içinde kendilerini de görmüş olacaklar. Yeni ve yaratıcı fikirler geliştirme imkanına sahip olabilirler... önce çok iyi araştırma yapıp, inceleme yapıp daha sonra bilinen şeylerden yeni bir şey ortaya koyabilmek önemli” (EMY kodlu öğretim elemanı, GK1, 03.02.2023, s. 18).

Bazı öğretim elemanları, özgün baskı atölye ders süreçlerinde yeni malzemelerle karşılaşma ve bu malzemelerin sınırlarını genişletmeye yönelik faaliyetlerin öğretmen adaylarını yaratıcılığa teşvik ettiğini düşünürken, bazı öğretim elemanları ise öğretmen adaylarının öğrendiklerini yeni durumlara transfer edebilme becerisi kazandıklarında yaratıcı düşünmeye katkı sağladıklarını vurgulamaktadırlar. Örneğin;

“bizim öğrencimiz, adaylarımız ne kadar malzeme keşfederlerse, malzemeyi ne kadar iyi tanırlarsa ve malzemenin onların yaratıcılıklarını ne kadar etkilediğini fark ederlerse o kadar iyi. Bu birebir kendilerinden pay biçmeleri gereken bir şey, sezgilerine güvenmeleri lazım ve kendileri de bu uygulamada ne kadar yetkin olurlarsa o kadar da etkin olurlar öğretmenliklerinde...” (DE kodlu öğretim elemanı, GK2, 09.03.2023, s. 11).

“Şimdi bir anlamda zamanın ilerlemesi hem de önümüze çıkan güncel zorluklarla ilgili önceden kullandığımız malzemeleri bulamıyoruz. Yeni şeyler de tabi ki keşfediyoruz. Çünkü yaratıcılığını sunuyor. Yeni yeni malzemeler, yeni yeni şeyler de ilave olabiliyor...” (EK kodlu öğretim elemanı, GK3, 13.03.2023, s. 12).

“Ortaya yaratıcı ifade koyabilmek için mesela bir uygulamayı yaptırdıktan sonra bir başka çalışmasını yapmadan önce daha önceden öğrendiği bu şeyleri yeni bir duruma transfer edebilir. Bu transferi daha sonraki süreç içerisinde öğretmenlik hayatında da uyarlayabilir...Hem teknik anlamda hem konu, araştırma bakımından portfolyosunda oluşturduğu, edindiği bilgiyi bir yaşam şekli haline getirebilir... Bu durumun derste yaratıcı düşünmede devamlılık sağladığını düşünüyorum” (EMY kodlu öğretim elemanı, GK1, 03.02.2023, s. 18).

Öğretim elemanlarının sürdürülebilirlik bağlamında sunduğu deneyimler; 1) Farkındalıklar ve 2) Endişeler olmak üzere iki alt temada gruplandırılmıştır.

Özgün baskı ders sürecinde sürdürülebilir farkındalığa ilişkin deneyimler; 1) Atık materyal kullanımı, 2) İsraf etmeme alışkanlığı, 3) Toksik materyal kullanımını belirli zaman dilimlerine indirgeme ve 4) Çevre dostu materyal arama şeklindedir. Örneğin;

“...atık malzemeleri değerlendirmek üzerine çok kafa yoruyorum. Bu atıklardan da öğrencilerime kendi oyma, çizme aletlerini kendilerine yaptırıyorum...” (EK kodlu öğretim elemanı, GK3, 13.03.2023, s. 7).

“... kolograf ve monotip baskıda kullandığımız malzemeler zaten doğal veya kullandığımız, işlevini kaybetmiş olan malzemeler... Baskıda, özellikle kolograf tekniğinde çok kullanıyoruz bu materyalleri. Diğer bir deyişle eski veya kullanılmayan şey bir kalıp olabiliyor.” (DE kodlu öğretim elemanı, GK2, 09.03.2023, s. 6).

“şimdi mesela metal kalıpta aside yedirme çalışması yapılacak, hepsinin aynı gün gelmesi gerekiyor. Çünkü yeniden asit oluşturmuyorum. Gerçekten çok tehlikeli bir madde ve doğaya çok fazla zarar veriyor. Bunun yanı sıra mesela temizlik açısından kullanacakları solventi ya da diğer kimyasalları idareli kullanmaları şeklinde uyarılar yapıyorum” (EMY kodlu öğretim elemanı, GK1, 03.02.2023, s. 9).

Bazı öğretim elemanlarının özgün baskı atölye süreçlerinde sürdürülebilirlik odaklı uygulamalara yer vermek istediği ve bu bağlamda çevre dostu materyal aradığı görülmüştür. Bu bağlamda öğretim elemanları özgün baskı uygulamalarını çevre dostu materyallerle yürüttüklerinde sürdürülebilirliğe katkı sağladıklarını düşünmektedirler. Örneğin;

“...gravürü biz bıraktık. Daha non- toksik ne olabilir? Hem öğrenciler zarar görmesin hem ben zarar görmeyim hem de onlarda öğretmen olduklarında öğrencilere non-toksik şeyler öğretebilsinler diye...Ayçiçek yağının aslında matbaa mürekkebini temizlediğini birkaç sene önce öğrendim. Başka çevre dostu ne kullanılabilir bunun arayışı içindeyim” (DE kodlu öğretim elemanı, GK2, 09.03.2023, s. 2).

“... kalıpta boyayı hissedebilmek ve yüzeyi parlatmak isteriz. Parlatırken mecburen vernik kullanıyoruz. Vernik kimyasal bir madde ama bunun yerine gomalak da kullanılabilirmiş. Gomalak, bir böceğin salgısından elde edilen tamamen organik bir malzeme... sürdürdüğünüz zaman tamamen bir vernik etkisi gösteriyor aslında. En azından çevreci bir malzeme” (EK kodlu öğretim elemanı, GK3, 13.03.2023, s. 11).

Özgün baskı ders süreci bağlamındaki sürdürülebilirlik odaklı endişeler; 1) Su bazlı/ çevre dostu boyaların maliyetli olması, 2) Malzemenin sürekliliğinin olmaması, 3) Çevre/ekoloji ile bağlantı kuramama, 4) Konu ile ilgili yayın eksikliği ve 5) Sağlığa tehdit şeklindedir. Örneğin;

“aslında o solvent falan çok zararlı. Onların yerine ne kullanılabilir, su bazlı neler var? Bunlara baktım, ancak su bazlı şeylerin de fiyatları çok pahalı, ekonomik açıdan çok büyük bir sıkıntı da var” (EMY kodlu öğretmen adayı, GK1, 03.02.2023, s. 10).

“Zamanın ilerlemesiyle de biraz bazı malzemelere ulaşamıyoruz zaten. Malzemeler değişiyor ve bu arada da kendimizi de geliştirmemiz gerekiyor. Alternatifler yaratmamız gerekiyor. Hani biz gravür yaparken taş, asfalt kullanırdık onu ezerdik, işte tinerle inceltirdik, astar olarak kullanırdık ama bir gün geldi o taş asfaltın fabrikasının kapandığını öğrendik ve bir daha bulamaz olduk. Ona alternatif malzeme piyasada satılan şase boyaları denilen boyayı dedik ve onu kullanmaya başladık. Sonra onu inceltmek için kullandığımız tinerin yapısının değiştirildiğini öğrendik bu sefer onunla ilgili, yani teknik sorunlar hep yaşıyoruz zaten. Onlara alternatifler için sürekli araştırmalar yapıyoruz” (EK kodlu öğretim elemanı, GK3, 13.03.2023, s. 4).

EMY kodlu öğretim elemanı özgün baskı ders süreçlerine ilişkin sürdürülebilirlik odaklı konulara yönelik yayın eksikliği olduğunu düşünmektedir. Öğretim elemanı deneyimlerini şu şekilde açıklamıştır:

“Atölye süreçlerinde sürdürülebilirlik bakımından yeterli misiniz diye sorarsanız, bilgi boyutumuz bu kadar el verdiği için bunları yapabiliyorum ama mesela herhangi bir maddenin ikamesi olan doğaya daha az zarar veren, bunun yerine ne kullanılabilir gibi malzemeler konusunda çok o kadar bilgimiz yok. Ben takip etmeye çalışıyorum...ama özgün baskı alanında bu konuda bilgilendirebilecek Türkiye’de herhangi bir yayın ya da herhangi bir şey göremiyorum çok fazla” (GK1, 03.02.2023, s. 9).

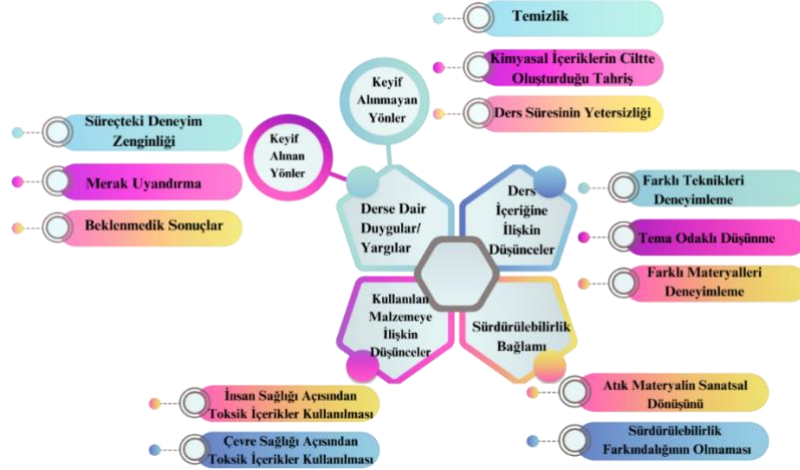
DE kodlu öğretim elemanı ise özgün baskı ders süreçlerinde kullanılan toksik malzemeleri sağlığa tehdit olarak görmektedir. Bu durumu DE kodlu öğretim elemanı “...ilk başladığımızda tabi daha idealisttik, daha bu kadar zehirlenmemiştim ben. Toksik malzemeler sağlık kontrollerinde ciğerlerimde kimyasal lekelenmelerin olduğunu gösterdi...” (GK2, 09.03.2023, s. 1) şeklinde vurgulamıştır.

Araştırma bulguları, öğretim elemanlarının, toksik içerikli materyal kullanımından hem kendi sağlıklarında yarattığı tehdit hem de öğrencilerin sağlığında yarattığı tehdit nedeniyle uzaklaşma eğiliminde olduğunu göstermektedir. Su bazlı baskı boyaların ve çeşitli özgün baskı materyallerinin maliyetli olması nedeniyle ya da geleneksel tekniklerin bazı önemli materyallerine (Örn, taş asfalt gibi) ulaşmada zorlandıkları için atölye ortamında farklı çözümlere gittikleri görülmektedir. Materyal kullanımında daha ekonomik davranma, atık materyallerin ders sürecinde sıklıkla kullanımı, asit ya da solvent gibi toksik içeriklerin kullanıma zamanlarının planlanması gibi çözümler öğretim elemanları tarafından başvuru yöntemlerdir. Öğretim elemanlarının sürdürülebilir yaratıcılık üzerinden anlatılar yaratmaya yönelik etkinliklerine ise daha sınırlı bağlamda yer verdiği görülmektedir. Öte yandan farklı tekniklerin ve materyallerin anlatım olanaklarını keşfetmeye dönük yaratıcı eylemlere sıklıkla başvurdıkları bulgularda izlenebilmektedir.

Öğretmen adaylarına yönelik bulgular analiz edildiğinde öğretmen adaylarının özgün baskı ders süreci ile ilişkili değerlendirmelerine ilişkin kodlar; 1) Derse dair deneyimleri, 2) Kullanılan malzemelere ilişkin düşünceleri, 3) Ders içeriğine ilişkin düşünceleri ve 4) Sürdürülebilirlik bağlamıyla ilgili deneyimleri olmak üzere 4 alt temada yapılandırılmıştır. Şekil 4’de ulaşılan kod ve temalar sunulmuştur.

Şekil 4.

Öğretim Adaylarının Görüşlerine Ait Tema ve Alt Temalar

Öğretmen adaylarının derse dair deneyimleri; 1) Keyif alınan yönler ve 2) Keyif alınmayan yönler olmak üzere iki alt temada gruplandırılmıştır. Özgün baskı ders sürecine ilişkin keyif alınan yönler; 1) süreçteki deneyim zenginliği, 2) merak uyandırma ve 3) beklenmedik sonuçlar şeklindedir. Örneğin;

“... mesela tek bir kalıpla birçok rengi deneyimleyebiliyorduk. Bir kalıbı farklı renkte basmak bunu deneyimleyebilmek güzel geliyordu... Mesela malzeme baskıda farklı şekillerde malzemeleri deneye biliyorduk, etkilerini deneyebiliyorduk ve kompozisyon oluşturunuyorduk. Bundan keyif alıyordum” (MS kodlu öğretmen adayı, GK4, 27.03.2023, s. 1).

“ne çıkacak, bastıktan sonra nasıl olacak? İşte üst üste bastığımız bazı teknikler var. Onlarda işte ikinci kat nasıl olacak, renkler nasıl olacak? Hani bunlar hep bekleme süreci olduğu için hoş bekleyişlerdi...” (TK kodlu öğretmen adayı, GK2, 26.03.2023, s. 1).

Özgün baskı ders sürecine ilişkin keyif alınmayan yönler; 1) Temizlik, 2) Kimyasal içeriklerin ciltte oluşturduğu tahriş ve 3) Ders süresinin yetersizliği şeklindedir. Örneğin;

“Keyifsiz yanına gelirsek üzerinde kullanmış olduğumuz bir mermer masamız var. Birçok kişi bu masayı kullandığı için anlaşmazlık oluyordu. Bunun da sebebi sınıfımız çok büyük bir sınıf değil... Kimyasallarla zaten iç içeyiz temizlerken de oldukça fazla kullanmaktan ve malzemeleri, masaları temizlemekten keyif almıyordum” (TK kodlu öğretmen adayı, GK2, 26.03.2023, s. 1).

“ellerimin yapısı biraz bozuldu o zamanlar. Çok kimyasala dokunduğumuz için... Boyalar da aynı şekilde çok temas ettiğim için özellikle çukur baskıda çok fazla ellerimizle yapışıyordu. Onu çıkarmak için tekrar kimyasal... temizleyiciler kullandığımız için o konuda da keyif almadım” (MS kodlu öğretmen adayı, GK4, 27.03.2023, s. 2).

Öğretmen adaylarının özgün baskı ders sürecinde kullanılan malzemelere ilişkin düşünceleri; 1) İnsan sağlığı açısından toksik içerikler kullanılması ve 2) Çevre sağlığı açısından toksik içerikler kullanılması şeklindedir. Örneğin;

“... başka alternatifi var mı bilmiyorum ama kullanılan kimyasalların cildime verdiği hasar kesinlikle gözle görünür şekildedir. Sağlığım açısından o kimyasalları solumak ne kadar zarar verdiğini hissettiriyordu. Ama ders bitecek ve ben birkaç ay da toparlanacağım diye düşünüyordum” (CD kodlu öğretmen adayı, GK3, 27.03.2023, s. 9).

“...Boya olsun solvent olsun bunlar hep alkol bazlı şeyler olduğu için veya tehlikeli maddeler içerdiği için çok fazla solunmaması gereken şeyler. Belki havalandırmalar artırılabilir. Çünkü uzun bir süre geçirdiğinizde sınıfta baş dönmesi, baş ağrısı falan yaptığı durumlar olmuştur bizde. Ayrıca bazı malzemeleri yıkamak için mecburen çeşmeyi kullanıyoruz ve bu çeşme atık su olarak tesislere gidip sonradan bizlere dönen bir durum...” (TK kodlu öğretmen adayı, GK2, 27.03.2023, s. 12).

Öğretmen adaylarının özgün baskı ders içeriğine ilişkin düşünceleri; 1) Farklı teknikleri deneyimleme, 2) Tema odaklı düşünme ve 3) Farklı materyalleri deneyimleme şeklindedir. Örneğin;

“... Aslında bir sürü farklı tekniği deneyimledik” (ASK kodlu öğretmen adayı, GK1, 26.03.2023, s. 3).

“Temaların mesela yaratıcı düşünme konusunda katkısı olduğunu düşünüyorum. Hoca konu verdiğinde çok kapalı bir konu olmadığı için bizim biraz yaratıcılığımıza kalıyordu. Konuyu baya uzun süre otobüste giderken, her yerde, evde sürekli ne yapabilirim kaybolmuşlukla ilgili diye düşünüyordum...Yani o konuda temaların yaratıcılığı desteklediğini düşünüyorum” (MS kodlu öğretmen adayı, GK4, 27.03.2023, s. 7).

Özgün baskı ders sürecine ilişkin sürdürülebilirlik bağlamı kapsamındaki deneyimler; 1) Atık materyalin sanatsal dönüşümü ve 2) Sürdürülebilirlik farkındalığının olmaması şeklindedir. Bazı öğretmen adayları sürdürülebilirlik bağlamındaki görüşme sorularına bir fikirlerinin olmadığını belirtmiştir. Görüşlerini aktaran bazı öğretmen adaylarının da ise sürdürülebilir farkındalığın olmadığını rastlanmıştır. Örneğin;

“...günümüzde atık kumaşları değerlendiriyorlar. Hurdadan yapılan çalışmaları çok beğeniyorum...Bir çöpü alıp bir sanat eseri yapıyorlar...Baskıda bunu malzeme baskıda biraz hissettim. Kullandığımız ya da değerlendirmek istediğimiz malzemeleri kullandık. Fakat çevresel olarak bu konuyla ilgili ne diyeceğimi bilmiyorum” (ASK kodlu öğretmen adayı, GK1, 26.03.2023, s. 10).

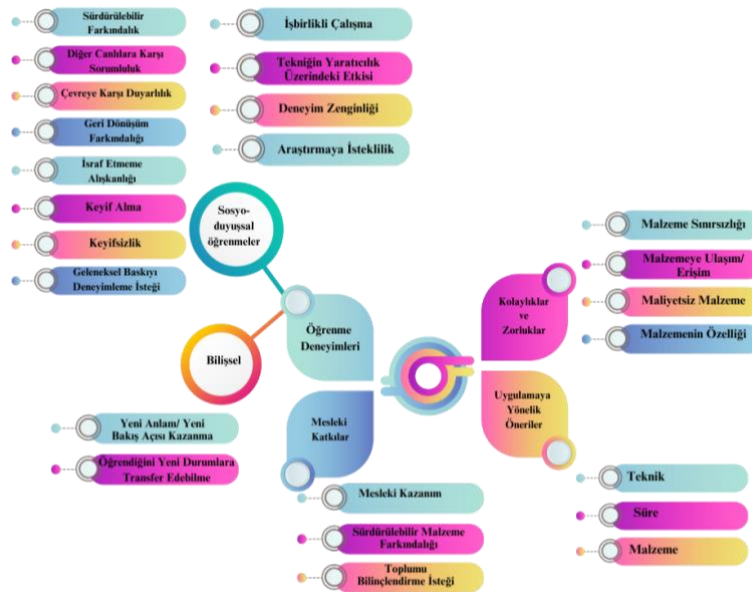
“...araçlar konusunda çevreye pek zarar veren bir ders yani bir çalışma olmuyor. Çünkü tek bir parçayı yani bir linol ya da gravür pek bir zarar veren bir şey değil ve tek bir parçayı çoğalttığımız için bir sürü gitmiyor. Hani o yüzden olumlu görüyorum bunu. Olumsuz gördüğüm tek şeyi o kimyasal kısmı diğer malzemeleri sürdürülebilirlik anlamında olumlu diye düşünüyorum” (MS kodlu öğretmen adayı, GK4, 27.03.2023, s. 13).

Araştırma bulguları, öğretmen adaylarının özgün baskı ders süreçlerini farklı teknikleri ve materyalleri keşfetme anlamında değerli bulduğunu göstermektedir. Öte yandan ders sürecinde asit- solvent gibi toksik içeriklerin kullanılmasını kendi sağlıkları açısından sakıncalı bulduklarını sıklıkla tekrar etmişlerdir. Öğrencilerden bazıları için ise kullanılan toksik içerikler çevreye zarar vermektedir.

Araştırmanın ikinci alt amacı; “Özgün baskı atölye derslerinde sürdürülebilir yaratıcılık bağlamında gerçekleştirilen etkinliklerde; a) öğrenme deneyimleri nelerdir?, b) kolaylıklar nelerdir?, c) sorunlar nelerdir?, d) bu sorunlar nasıl çözülebilir? soruları bağlamında yapılandırılmıştır. Bu alt amaç kapsamında toplanan verilerin analizi sonucunda elde edilen kodlar 1) Sürdürülebilir yaratıcılık odaklı özgün baskı ders sürecindeki; 1) Öğrenme deneyimleri, 2) Mesleki katkılar, 3) Kolaylıklar ve 4) Zorluklar ve öneriler olmak üzere dört alt temada kategorize edilmiştir (Şekil 5).

Şekil 5.

Sürdürülebilir Yaratıcılık Odaklı Özgün Baskı Atölye Dersi Uygulamalarına Ait Tema ve Alt Temalar

Araştırmanın öğrenme deneyimleriyle ilişkili kodlar; 1) Bilişsel, 2) Sosyo- Duyuşsal Öğrenmeler olmak üzere iki alt temada yapılandırılmıştır. Sürdürülebilir yaratıcılık odaklı özgün baskı atölye süreçlerinin bilişsel yönlü katkılarını

öğretmen adaylarının bazılarının *yeni anlamlar yaratma ve yeni bakış açısı kazandırma* yönünde değerlendirdiği görülmüştür. Örneğin;

“bu süreç bana çok fikir verdi yani sanatçılar olsun, kullanılan teknikler olsun, materyaller olsun. Kuru kazıma yaparken tetrapak kullanmak mesela benim hiç aklıma gelmemişti ve bu tekniği çok yaratıcı buldum. Bu süreçte yeni anlamlar çıkardım resmen bakış açım değişti” (Kuki kodlu öğretmen adayı, OGG, s. 10).

“... çeşitli atık malzemelerden yeni bir baskı çalışması çıkardık. İnsanların çöp diye attığı malzemeleri farklı kompozisyonlar üzerinden kurgulayarak bir çalışma ürettik. Bu çalışmada en çok etkilendiğim şey atölyedeki atık baskı kalıplarından yeni bir anlam yaratmamızdı. Atığa yönelik bakışım tamamen değişti” (Kiraz kodlu öğretmen adayı, ÖÖDY, 22.11.2023).

Bazı öğretmen adayları ise, sürdürülebilir yaratıcılık odaklı özgün baskı atölye süreçlerinin *araştırma istekliliği yarattığını* düşünmektedir. Örneğin;

“...cyanotype tekniğini işledikten sonra bunu ilkökul, ortaokul düzeyindeki çocuklara ve aasetatı da kullanmadan da uygulatabilirim. Çünkü aasetat da plastik bir materyaldi. Yani tıpkı eko art gibi, doğal materyalde nasıl yapabilirim diye araştırdım ve klorofil baskı diye bir teknik keşfettim” (Kelebekçi kodlu öğretmen adayı, OGG, s. 12).

... aşırı tüketim konusunda afişlerden yola çıkmıştık ve bunlar çok fazla fikir verdi. Sonra daha fazla afiş buldum eve gidince, makale okudum ve bu konu hakkında daha fazla bilgiye sahip olunca yeni fikirler ortaya çıkartabildim. Kanawaga’nın baskı yaptığı bir dalgalar baskısından yola çıktım ilk başta ama sonra kendim çizdim bir şeyler yaptım ama bunların hepsini sizin gösterdiğiniz afişlerden olsun kendi araştırmalarımından olsun hepsi yaratıcılığımıza katkı sağladı” (Kuki kodlu öğretmen adayı, OGG, s. 4).

Ayrıca bazı öğretmen adayları sürdürülebilir yaratıcılık odaklı özgün baskı uygulamalarında *öğrendiklerini yeni durumlara transfer edebileceklerini* ifade etmişlerdir. Örneğin;

“kesinlikle grafik atölyesine bunu aktarmak isterim. Grafik evet günümüzde dijital olarak işlenen bir ders ama aslında özü özgün baskıya çok fazla dayanıyormuş. Bu ders kapsamında bunu öğrendim ve bunu kesinlikle taşımak isterim.” (Kelebekçi kodlu öğretmen adayı, OGG, s. 17).

“Sürdürülebilir yaratıcılıkla alakalı daha çok bilgim deneyimim var. Bunu başka şekilde de artık kullanabilirim. Bu atölyede öğrendiklerimi gündelik hayatımın birçok yerine aktarabilirim” (Güneş kodlu öğretmen adayı, OGG, s. 19).

Sürdürülebilir yaratıcılık odağında gerçekleştirilen özgün baskı atölye süreçlerinin duyuşsal alana katkısı irdelendiğinde ise öğretmen adaylarının *sürdürülebilir farkındalık kazandığını* gösteren ifadeler rastlanmıştır. Örneğin;

“Doğaya yönelik düşünmeye başladık daha çok her şeyin farkında olmaya başladık. Doğaya ne kadar zarar verdiğimizizin işte aşırı tüketimle olsun biyolojik çeşitliliği azaltmamızla olsun, ekosistemde olsun, tek sağlıktan yola çıktık bazen, bazen de benim yaptığım başka birini etkiliyor. Mesela ben burada kirletiyorsam başka bir yerde, dünyanın başka bir yerinde başka bir etki görülüyor gibi şeyleri sorgulamalara yöneltti bizi. Bu sorgulamalarında bizim çalışmalarımıza çok güzel bir şekilde yansıdığını düşünüyorum” (Kuki kodlu öğretmen adayı, OGG, s. 12).

“Bu atölye kapsamında öğrendiğim sürdürülebilirliği şöyle özetlemek isterdim. Gelecekte çalma ve yapabiliyorsan geçmişindekini de dönüştür. Bunu aslında hep konuşuyoruz. Hepimiz geri dönüşümün önemini biliyoruz ama bunu nasıl gerçekten pratiğe dökebileceğimizi ve konu sanat olunca, tasarım olunca bunu nasıl pratiğe dökebileceğimizi aslında birazcık son zamanlarda öğrenmeye başladık. Mesela bugün yaptığımız çalışmada bile bir çalışma yaptık. Çalışma için bir materyal kullandık ama o materyali kullandıktan sonra çöpe atmadık. Onu yeni bir forma dönüştürdük. Yeni bir kompozisyona götürdük. Aslında sürdürülebilirlik dediğimiz şey elimizden geldiğince uzun ömürlü tüketim ve üretim arasındaki iletişim diyebilirim. İhtiyacın yoksa yenisini alma, sahip olduğunu dönüştür” (Kelebekçi kodlu öğretmen adayı, OGG, s. 2).

“... dünyanın ne olursa olsun kendini toparlayabilen bir yapısının oluşunu, bu durumda doğanın insana ihtiyaç duymadığını fakat insanın doğaya ihtiyaç duymadan yaşamını devam ettiremeyeceğini düşünüyorum. Bu sebeple sürdürülebilirliğin gücünü kullanmamız gerektiğini farkettilim” (Kiraz kodlu öğretmen adayı, YG, 29.11.2023).

Ayrıca bazı öğretmen adayları sürdürülebilir yaratıcılık odaklı özgün baskı atölye etkinliklerini deneyimledikten sonra *diğer canlılara karşı sorumluluk duyacağını* ifade ederek bu durumu *sanatsal çalışmalarında vurgulamıştır*. Örneğin;

Güneş kodlu öğretmen adayı *“nesli tükenmekte olan birçok hayvan ve bitki türü var. Bir türün yok olması başka bir türün çoğalması demek. Doğanın dengesi ve düzeni bozulmuş oluyor. Açıkçası bu duruma üzüleniyorum ve buna dur demek için sorumluluklarımızı fark etmemiz gerektiğini düşünüyorum (Resim 1)”* (YG, 20.12.2023).

Kuki kodlu öğretmen adayı “dünyanın bir sonraki nesiller için yaşanabilecek bir yer olarak kalması için biyolojik çeşitliliğin ne kadar önemli olduğunu gördüm. Doğaya ne kadar çok zarar verdiğimizi gördüm ve geleceğimizi yok ettiğimiz için üzüldüm. Ancak farkındalık kazandığım için heyecanlandım. Biz bu atölye kapsamında yaptığımız çalışmalar sergilerken izleyici doğanın ne kadar kötü durumda olduğunu, her canlının tehlikede olduğunu görerek sorumluluklarının farkına varacaktır” (YG, 20.12.2023). “Korumak” adlı çalışmamda (Resim 2)...insanların canlıların üzerindeki sorumluluklarını hatırlayacakları bir çalışma yapmak istedim. Çalışmamı beyaz balinaların koruma adı altında doğal ortamlarından alıkonularak insanları eğlendiren bir canlı haline getirilmesini eleştirdim” (ÖDF, 03.01.2024).

Kiraz kodlu öğretmen adayı “bugün aslında düşündüğümden daha fazla türün yok olmasına sebep olduğumuzu öğrendim. Bu yok oluşu son zamanlarda daha çok arttığımızı fark ettim... Her canlının bir bütün oluşturduğunu ve birinin yok olduğunda hepsinin etkilendiğini fark ettim. İnsanların çevredeki tüm canlılara karşı sorumluluklarını yerine getirmesi gerektiğini düşünüyorum” (YG, 20.12.2023). “Çalışmamda (Resim 3)...nesli tükenmek üzere olan hayvanlara insanların sebep olduğunu vurgulamak istedim. İnsanların canlılar üzerindeki sorumluluklarını fark etmesini sağlamak istedim” (ÖDF, 03.01.2024).

Resim 1

Resim 2

Resim 3

Bazı öğretmen adaylarının ise deneyimledikleri etkinlikler bağlamında çevreye karşı duyarlılık gösterdikleri ve çalışmalarında bu duruma yönelik davranış sergiledikleri görülmüştür. Örneğin;

Güneş kodlu öğretmen adayı “susuzluğun ve kuraklığın yol açtığı kötü sonuçlara dikkat çekiyor. Ayrıca çalışmamda kuru ağaçlar, çatlak topraklar ve kuraklıkla beraber ortaya çıkan kargalar yer alıyor. Çalışmam (Resim 4) kuraklık sorununa dikkat çekiyor. Portremdeki kurak topraklarda aslında sadece doğayı değil kendimizi de kuruttuğumuzun mesajını veriyor” (ÖDF, 25.10.2023). “Gravür çalışmamda (Resim 5) ise kanalizasyondan akan kirli su, kurumuş toprak, kurumuş ağaç ve kinayeli bir “çevreyi temiz tutalım” yazısı yer alıyor. Çevreyi temiz tutalım yazılarının aslında çok bir etkisi yok. Poşetlerin üzerine yazmaktansa eyleme geçmeliyiz mesajını vermek istedim” (ÖDF, 06.11.2023).

Ayna kodlu öğretmen “çalışmamda deniz kirliliğini anlattım. Denizlere atılan çöplere odaklandım. (Resim 6) Başımdaki poşetle nefes alamadığımı anlattım. Poşetin ise bir kısmı yırtık biçimdedir. Poşetin yırtık kısmında ise kuraklığa odaklandım. Eğer atıkları doğaya atmaya devam edersek artık doğayla birlikte insan hayatının da biteceğini anlatmak istedim. Yani çevreye karşı daha duyarlı olursak herkes için iyi olur mesajı vermek istedim. Ayrıca bu çalışmayla çevreye duyarlı bireyler olmamız gerektiğini, bir sanatsal ürün ortaya koyarken sadece çevreye zarar veren materyaller ile değil çevreye duyarlı materyallerle de aynı şeyi yapabileceğimizi öğrendim” (ÖDF, 25.10.2023)

Kiraz kodlu öğretmen adayı “çalışmamda (Resim 7) orman yangınlarının canlıların yaşamına son verdiğini göstermek istedim. Bu duruma insanların sebep olduğunu ve ormanlara sahip çıkmamız gerektiğini anlatmak istedim. Doğayla insanın bir bütün olduğunu ve doğaya, çevreye karşı duyarlı hareket etmemiz gerektiğine dair mesaj vermek istedim” (ÖDF, 25.10.2023).

Çilek kodlu öğretmen adayı “Dünya genelinde yaşanan küresel ısınma ve buzulların erimesini konu alarak çalışmamı yürüttüm. Küresel ısınmadan kaynaklı yaşanan buzulların erimesi ve yaşanan çevre sorunlarına yönelik mesajlar vermeyi amaçladım. Aynı zamanda insanların çevreye duyarlı olması gerektiğini vurgulamak istedim (Resim 8)” (ÖDF, 25.10.2023). “Gravür çalışmamda (Resim 9) ise daha önce eriyen buzulları kullandığım gibi eriyen kutup ayısı üzerinden çevreye duyarlı olmamız gerektiğini anlatmak istedim (YG, 06.12.2023).

Kuki kodlu öğretmen adayı “Hokusai”nin dalgalar baskısından ilham alarak kendi çöplüğümüz içinde boğulduğumuzu, çok tüketerek gelecekte çaldığımızı göstermek istedim. Yedinci kıtaya vurgu yaparak çevreye karşı duyarlı bireyler olmamız gerektiğini anlatmak istedim (Resim 10)” (ÖDF, 06.12.2023).

Resim 4

Resim 5

Resim 6

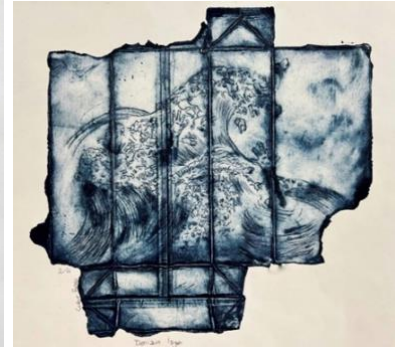
Resim 7

Resim 8

Resim 9

Resim 10

Bazı öğretmen adayları ise iş birliği halinde oluşturdukları kolograf baskı çalışması ile çevre duyarlılığı sağlayacak bir davranış sergilediklerini ve bu bağlamda farkındalık oluşturabilecek bir kompozisyon kurguladıklarını ifade etmişlerdir. Örneğin;

“İnsanların sorumsuzlukları sonucu oluşan her sorunun aslında insanın daha fazla sorumluluk olmasına sebep olacağını anlatmak istedik. Çevreye duyarlı olunmasının zorunlu hale geldiğini vurgulamak istedik. Hızlı ve gereksiz tüketimin ve duyarsız insanların doğanın dengesini tamamen bozduğunu göstermek istedik” (Marceline kodlu öğretmen adayı, ÖDF, 22.11.2023).

“İlk başta atölye atıklarıyla bir kompozisyon kurguladık. Bunu yaparken renkleri cansız ve daha kısıtlı kullandık. Daha sonrasında doğal malzemelerin ve temiz doğanın kurgulandığı bir kompozisyon yaptık. Buradaki renkler daha parlak ve canlıydı... Yapaydan doğala doğru kurguladığımız kompozisyon ile ekolojik ayak izini vurgulamak istedik. İnsanların bilinçli ve duyarlı olduğunda temiz çevreye sahip olabileceğini anlatmak istedik” (Ayna kodlu öğretmen adayı, ÖDF, 22.11.2023).

“atık malzemelerden doğayı anlatan kompozisyon oluşturduk. Atıklarımız tekrar bize dönüyor. Bu sebeple atıktan oluşmuş dünya yerine dünyayı kendi evine, doğaya bırakmalıyız mesajını vermek istedik. Yok olmaya yüz tutmuş bir dünyadan tekrar doğan bir dünyaya dönüş yaptık. Çevreye duyarlı olduğunda, bilinçle hareket edildiğinde, Anka kuşunun küllerinden doğduğu gibi doğanın yeniden doğacağını gösteren bir anlatım kurguladık” (Güneş kodlu öğretmen adayı, ÖDF, 22.11.2023).

Resim 11

Resim 12

Resim 13

Sürdürülebilirlik odaklı uygulamaların deneyimlendiği atölye süreçlerinde bazı öğretmen adaylarının *geri dönüşüm farkındalığı ve israf etmeme alışkanlığı* kazandığına rastlanmıştır. Örneğin:

“Doğa ile uyumlu çalıştığımızda, doğanın koşullarının her zaman plastik sanatlarla uyumlu olmayacağını ancak bunun atık materyali dönüştürmede engel olmadığını öğrendim. Geri dönüşüm farkındalığı sağladığını düşünüyorum” (Kelebekçi kodlu öğretmen adayı, ÖDF, 25.10.2023).

“Baskı yaparken atık malzemeleri tekrar tekrar kullandık. Aslında bakarsak atık diye attıklarımız çalışmamızda tekrar tekrar kullanmamıza rağmen bile yok olmadılar. Sürdürülebilirliği daha çok anlamama ve atık sorununu kavramama bu çalışma çok yardımcı oldu. Ayrıca en çok da geri dönüşümün önemini görmeme fırsat sağladı. Geri dönüşümün ne kadar önemli olduğuna yönelik farkındalık sağladı” (Güneş kodlu öğretmen adayı, ÖDF, 22.11.2023).

“Ben şeyi bilmiyordum. Hani dünyanın bir limit aşım gününün olduğunu bilmiyordum. Artık suyu biraz daha az kullanayım dedim. İsraf olmasın diye daha az kullanmaya çalıştım” (Kiraz kodlu öğretmen adayı, OGG, 03.01.2024, s. 16).

“Atölye olarak da var aslında, biz diğer şeyleri yaparken sürekli ıslak mendilleri bitiriyorduk. Bu sefer bugün doğru düzgün ıslak mendil kullanmadık. Herkes ıslak bezle halletti. O bizim atölye olarak baya bir değiştirmizi gösterdi” (Ayna kodlu öğretmen adayı, OGG, 03.01.2024, s. 15).

Sürdürülebilirlik odaklı atölye eğitiminin verildiği süreçte öğretmen adaylarının keyif aldığı ve keyif almadığı yönler analiz edildiğinde sürecin keyifli yanlarını öğretmen adaylarının daha fazla dile getirdiği görülmüştür. Örneğin;

“farklı malzemeler ile bir çalışma ortaya koymak beni mutlu ediyor. Sürdürülebilirlik temalı bir eser ortaya çıkarmak beni özel hissettiriyor. Çünkü sanat aslında sürdürülebilirlikle çok bağlantılı. Ayrıca doğaya zarar vermeden sanat yapabilmek çok keyif veriyor” (Kiraz kodlu öğretmen adayı, ÖDF, 06.12.2023).

“günlük hayatımda kaygı duyduğum sorunlara farkındalık yaratmak amacıyla bir etkinlik planlamak çok keyif verdi” (Lunamai kodlu öğretmen adayı, ÖDF, 25.10.2023).

“atık materyallerle yaptığımız çalışmalardan kalan diğer atıklarla da yeni bir anlam oluşturarak çalışma ürettik. Sürdürülebilirliği tam anlamıyla yaşadık. Bu sebepten çok keyif aldım” (Çilek kodlu öğretmen adayı, ÖDF, 03.01.2024).

Ayrıca bazı öğretmen adayları uygulama süreçlerine doğal süreçlerin dahil edilmesinden dolayı keyif aldığını belirtirken bazı öğretmen adaylarının ise bu durumdan keyif almadığını belirtmiştir. Örneğin; Kuki kodlu öğretmen adayı bu durumdan keyif aldığını *“arkamda bir kirlilik bırakmadan etkinlik yapmaktan keyif aldım. Bu süreçte doğadan esinlendim. Doğanın sağladığı imkanlardan yararlandım. Çok etkileyiciydi” (ÖDF, 25.10.2023)* şeklinde açıklarken, Çilek kodlu öğretmen adayı *“kendi tasarımımla farklı tekniklerle kâğıda aktarmak çok hoşuma gitti. Resim veya baskı yapmak sadece boya, kalem, fırça ile doğanın imkanlarıyla da oluyormuş bunu gördüm. Güneş ışığıyla bile resimler, baskılar alınabilirmiş bunu öğrenmekten çok keyif aldım” (YG, 18.10.2023)* şeklinde ifade etmiştir. Bazı öğretmen adaylarının ise özgün baskı atölye dersinin süresinin yetersizliğinden dolayı keyif almadıklarını gösteren ifadelerle rastlanmıştır. Örneğin;

“Zaman sınırlılığımız olmasaydı, tek bir kompozisyona sığdırdığım anlatıyı daha detaylı çalışmak isterdim” (Kelebekçi kodlu öğretmen adayı, ÖDF, 06.12.2023).

“Ders kısmında sadece eskiz tasarlayabildiğimden baskı almaya ve boya vermeye zamanım yetmedi. En çok keyif alacağım kısmı yetiştiremedim” (Ayna kodlu öğretmen adayı, YG, 29.11.2023).

Sürdürülebilir yaratıcılık odağında gerçekleştirilen özgün baskı atölye süreçlerinin sosyal bağlamı irdelendiğinde ise öğretmen adaylarının *işbirlikli çalışmanın* etkisine rastlanmıştır. Ayrıca sürdürülebilir yaratıcılık odaklı özgün baskı atölye uygulamalarının toplumsal sorunlar üzerinde düşünebilmeye ve bir amaç çerçevesinde çalışma üretmeye olanak yarattığı vurgulanmıştır. Örneğin;

“ekipçe bir çalışma olduğu için çok heyecanlandım... Çünkü diğer çalışmalarda bireysel çalışmıştım. Birlikte düşüncelerimizi harmanlayıp yaratıcı işler çıkarmaktan keyif aldım. Toplum olarak bir arada hareket etmemiz gerçeğini de hissederek çalışmayı yürüttük” (Kuki kodlu öğretmen adayı, ÖDF, 22.11.2023).

“bir süredir kumaş üzerine getirdiğimiz atık materyalleri kullanarak çalışma yaptık. Bu süreçte danışmanların rolü daha aktifti. Yaratıcılık süreçlerimizde bizleri serbest bırakırken küçük yönlendirmelerle rehberlik ederek grup çalışmalarında yaşanabilecek tartışmaların önüne geçtiler. Bizleri istasyon tekniği ile organize ederek bir arada fikir üretebilmemize fırsat yarattılar. Bir araya gelerek ekolojik kaygılarımızı yansıtmaya çalışmak, fikir ayrılıklarını ekolojik problemler üzerinden kompozisyon da birleştirmek yaratıcı bir çalışma çıkarmamızı sağladı” (ÖDF, 22.11.2023). “Daha önce farklı atölyelerde yaptığımız çalışmalarda tekrara düştüğümüzü, monoton hareket ettiğimizi düşünüyorum. Bu atölye çalışmalarında ise grup halinde ortak bir amaç içinde çalıştık” (Kelebekçi kodlu öğretmen adayı, ÖDF, 03.01.2024).

Araştırmacı ise 01.11.2023 tarihli günlüğünde *“Bazı öğretmen adayları kompozisyon oluştururken işbirliği halinde çalışmakta zorlandı. Bazı öğretmen adayları ise sadece boya ya da sadece baskı kısmını yürütmek istediğini belirtti. Bu durumu yönetmek ve öğretmen adaylarının her bölümü deneyimleyerek ortak bir çalışma yürütmesi için istasyon tekniği oluşturmaya karar verdik. Bu sayede fikir üretilen alan, boyamanın yapıldığı alan ve baskının alındığı alan olmak üzere üç istasyon oluşturuldu. Böylelikle öğretmen adayları dönüşümlü bir şekilde çalışmasını hem yürütebildi hem de daha hızlı hareket edebildi. İlk başlarda grup halinde çalışmak istemeyen öğretmen adayı bile süreci keyif alarak yürüttüğünü belirtti”* ifadesine yer vermiştir. Bazı öğretmen adayları ise bu süreçte deneyimledikleri sürdürülebilirlik odaklı tekniklerin yaratıcılıklarını etkilediğini düşünmektedir. Aynı zamanda bazı öğretmen adayları ise sürdürülebilirlik odaklı özgün baskı uygulamalarının deneyim zenginliği sağladığını vurgulamaktadır. Örneğin;

“İlk Cyanotype çalışmamızda bir kadın sanatçı göstermişsiniz. Onun hikayesini ben çok beğenmiştim. Yaratıcılığımı çok etkiledi...O sanatçının tarzını düşünerek ben de kendi tarzımda bir şeyler yaptım... kullanılan teknikler olsun, materyaller olsun yaratıcı düşünmemi sağladı. Kuru kazıma yaparken tetrapak kullanmak mesela benim hiç aklıma gelmemişti ve bu tekniği çok yaratıcı buldum” (Kuki kodlu öğretmen adayı, OGG, 03.01.2024, s. 10).

“Benim burada yaratıcılığımı tetikleyen nokta aslında teknik oldu. Daha önce özgün baskı atölyesine sürekli girip çıkıyordum ve üst sınıfların ne yaptığına bakıyordum. Bu sene kendim özgün baskı aldım ama bizim yaptığımız teknikler aslında tekniği değiştirmekti. Tekniği daha sürdürülebilir bir noktaya getirmektir ve aslında madem biz tekniği değiştirebiliyormuşuz, ben de kendimden bir şeyler katıyım, ben de bu tekniğe daha uyum sağlayım diye sürekli kendimden bir şeyler kattım. Aslında öğretilmemiş şeyleri, gösterilmemiş örnekleri biran da kendimi yaparken buldum. Kendimi birazcık yaramaz çocuk gibi hissettim atölye sürecinde ama bunun sebebi tamamen yaratıcılığımın o sınırlarının yıkılmış olmasıydı” (Kelebekçi kodlu öğretmen adayı, OGG, 03.01.2024, s. 5).

Öğretmen adaylarının görüşleri incelendiğinde sürdürülebilirlik odaklı özgün baskı atölye uygulamalarının bilişsel, duyuşsal ve sosyal bağlamda öğrenmeye katkı sağladığı görülmüştür. Atığı kullanarak özgün baskıyı deneyimleyen öğretmen adayları tekniğin getirdiği bakış açısını bireysel olarak deneyimlerken, grup halinde alınan sorumluluğun sürdürülebilir tutumlar üzerinden önemini de anlamışlardır. Bu bağlamda tekniğin ve deneysel uygulamaların sürdürülebilir yaratıcılığa katkı sağladığı ve sürdürülebilir farkındalık kazandırdığı öğretmen adaylarının ifadelerinden anlaşılmaktadır.

Bulgular analiz edildiğinde sürdürülebilir yaratıcılık odaklı özgün baskı ders sürecinin öğretmen adaylarına mesleki katkısına ilişkin kodlar; 1) Mesleki kazanım, 2) Sürdürülebilir malzeme farkındalığı ve 3) Toplumu bilinçlendirme isteği şeklindedir. Örneğin;

“Gelecekte öğrencilerimiz olacak, meslek arkadaşlarımız olacak. Bizim burada öğrendiğimiz sanatsal çalışmalardan yola çıkarak, tüm insanlık için sanat ortak değer olduğu için ...onlara aynı burada yaptığımız gibi sürdürülebilirlikle ilgili çalışmalar yaptırabilirim. Sanat yoluyla çocukları düşündürebilirim” (Kiraz kodlu öğretmen adayı, OGG, s. 16).

“Bana malzeme konusunda farkındalık yarattı. Ben hep kusursuz olsun, temiz bir kâğıt olsun ...her şey olması gerektiği gibi olsun diye mesela hiç tetrapaktan çukur baskı yapmak aklıma gelmezdi ama ondan da bir sanat oluşturabileceğimizi fark ettim. Onun dışında atık kumaşa baskı yaptık, hep birlikte. Yani aslında malzemenin çok çeşitli

olduğunu gördük. Tek bir şeye de bağlı kalmadık. Bunu meslek hayatımda da uygulamak isterim” (Güneş kodlu öğretmen adayını, OGG, s. 4).

“Atık malzemelerle yeni projeler üretmek beni mutlu etti. Çöp olarak gördüğümüz malzemelerin bile sanatsal çalışma üretirken malzemeye dönmesini görmek beni etkiledi” (Çilek kodlu öğretmen adayı, ÖDF, 22.11.2023).

Ayrıca sürdürülebilir yaratıcılık odaklı özgün baskı atölye süreçlerini deneyimleyen öğretmen adayları edindikleri bilgi ve deneyimler ile *toplumu bilinçlendirme isteklerinin* varlığından söz etmişlerdir. Örneğin;

“Edindiğim bilgi ve deneyimleri çevremdeki insanlara aktarırım. Çünkü toplumun bilinçlenmesiyle çevreyi daha iyi koruyabiliriz” (Güneş kodlu öğretmen adayı, ÖDF, 25.10.2023).

“... arkadaşlarıma, aileme, çevreme, öğretmen olduğumda öğrencilerime aktarırım... Herkesin az çok bu bilince sahip olması gerektiğini düşünüyorum. Keşke daha önce bilinçlenseymişim bu konuda eksik olduğumu gördüm” (Marceline kodlu öğretmen adayı, ÖDF, 25.10.2023).

“Ben yaptığımız işi aslında bir başlangıç olarak gördüğüm için önemli görüyorum. Çünkü sanatın etkili olabilmesi için sürekli ve devamlı sanat tüketicisinin bunu alması gerekiyor. Evet biz burada bir sergi açmayı planlıyoruz ve belki bir hafta, iki hafta, bir ay boyunca bu etkili olacak ama biz bir şeyi başlatmış olduk. Bu devamlı olsaydı, devamlı sanat tüketicisi buna maruz kalsaydı aslında bunu normalleştirmiş olacaktı. Daha bilinçli bir toplum olacaktı. Yani bir sergi çok etkili olmayabilir ama birden fazla sürdürülebilirlik ve doğa odaklı sergiler zamanla bunu normalleştireceği için insanın normalini değiştirmiş olacak. Bunun zamanla olacak bir süreç olduğunu bizim de bu sürecin başlangıcında olduğumuzu düşünüyorum açıkçası. Bugün biz bu ders kapsamında bilinçlendik. Öğrendiklerimizi karşı tarafa aktardığımızda toplumu bilinçlendirebileceğimizi düşünüyorum” (Kelebekçi kodlu öğretmen adayı, OGG, s. 29).

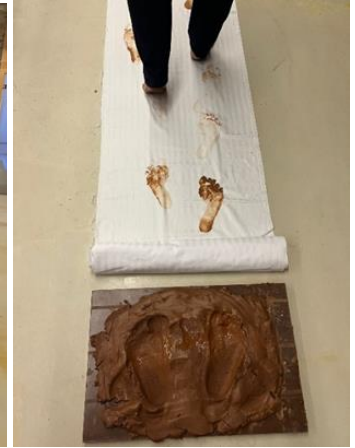
Öğretmen adaylarının ifadelerinde görüldüğü gibi atığın sanatsal dönüşümünü deneyimleyen ve bu bağlamda çalışma üreten öğretmen adayları özgün baskı atölye eğitiminde sürdürülebilir malzeme kullanarak ekolojik ayak izini azaltmışlardır. Ayrıca öğretmen adaylarının ifadelerinden sürdürülebilir yaratıcılık odaklı özgün baskı uygulamalarından edindikleri deneyimleri hem meslek hayatlarına hem de sosyal yaşantılarına aktararak toplumu bilinçlendirmek istedikleri anlaşılmaktadır (Resim 17, Resim 18, Resim 19).

Resim 14

Resim 15

Resim 16

Bulgular analiz edildiğinde sürdürülebilir yaratıcılık odaklı özgün baskı ders süreçlerinin öğretmen adaylarına sağladığı kolaylıklara ilişkin kodlar; 1) Malzeme sınırsızlığı, 2) Malzemeye erişim, 3) Maliyetsiz malzeme ve 4) Malzemenin özelliği şeklindedir. Örneğin;

“Kolay ulaşılabilir malzemeler ile böyle güzel bir etkinlik deneyimlemek beni çok keyiflendirdi” (YG, 29.11.2023). “Genel olarak atölye çalışmalarına baktığımda en ekonomik ve neredeyse maliyetsiz malzemenin kullanıldığı atölye burası oldu. Birçok farklı atölyede ders gördüğümüz için her etkinliğe göre malzeme almak ekonomik açıdan sıkıntıya sokuyordu. Buradaki etkinlikleri daha keyif alarak yaptım diyebilirim” (Erlik kodlu öğretmen adayı, ÖDF, 06.12.2023).

“Süt kutuları, meyve suyu kutuları... ya da diğer mutfak materyalleri gibi bazı geri dönüştürülebilir atıkların... içinde kullanılan malzemenin ne olduğunu bilmeden atık olarak değerlendiriyoruz. Aslında atık olarak gördüğümüz malzemeler sanat derslerinde çok kolay değerlendirilebilirmiş. Gündelik hayatımızda bile rahatlıkla bulabileceğimiz malzemeleri kullanmak büyük avantaj... “ayrıca görsel sanatlar dersi için hem geri dönüşümün kapılarının aralanması hem de temiz baskı çalışmalarının atık üzerinden nasıl alındığının gösterilmesi beni çok etkiledi. Hemen hemen her

evde bulunabilecek maliyetsiz malzemelerle sürdürülebilir sanat yapma fikri çok heyecan vericiydi” (Kelebekçi kodlu öğretmen adayı, YG, 29.11.2023).

Bazı öğretmen adayları da bu süreçte kullanılan malzemelerin farklı özellikleri olduğunu ve bu özelliklerin baskı çalışması yaparken kolaylık sağladığını ifade etmişlerdir.

“Tetrapağın da lekesel etkisi güzel oldu ve yırtılma etkisi vermek daha böyle doğaya yönelik bir çalışma yapmamızı sağladı. O konuda paspartumuzu biz belirledik ve çalışmamızın istediğimiz yönünü yırtabiliyorduk bu konuda özgürdük. Ama geleneksek gravür de o şekli vermemiz çok zor” (Kuki kodlu öğretmen adayı, OGG, 03.01.2023, s. 11).

“cyanotype baskısında sonra çay, kahve, kristal soda, doğa dostu çamaşır suyu, limon, oksijenli su gibi malzemelerle ton değerlerinin alınabileceğini ve yaratıcılık kısmının sadece cyanotype tekniğiyle sınırlı kalmayacağını öğrendim” (Lunamai kodlu öğretmen adayı, YG, 18.10.2023).

Öğretmen adayları sürdürülebilir yaratıcılık odaklı özgün baskı atölye süreçlerinde kullanılan malzemenin sınırsız olmasının, malzemeye çok kolay bir şekilde ulaşılabilmesinin ve genellikle atık malzeme kullanıldığı için maliyetsiz olmasının özgün baskıda kolaylık sağladığını ifade etmişlerdir. Ayrıca öğretmen adaylarının ifadelerine bakıldığında tercih edilen malzemenin temizlik ve işlevsellik bakımından da kolaylık sağladığı görülmüştür.

Bulgular analiz edildiğinde sürdürülebilir yaratıcılık odaklı özgün baskı atölye ders sürecinde yaşanan zorluklar ve bu zorluklar çerçevesinde geliştirilen öneriler; 1) Tekniğe Yönelik, 2) Süreye Yönelik ve 3) Malzemeye yönelik zorluklar ve öneriler şeklinde kategorize edilmiştir. Örneğin;

“Daha fazla zamanımız olsaydı, kumaşın devamını proje katılımcısı olmayan kişilerle devam ettirmek isterdim. Konudan ve temadan bağımsız olan bu bireylerin çalışmanın devamlılığı hakkındaki düşüncelerini bilmek isterdim” (Kelebekçi kodlu öğretmen adayı, ÖDF, 22.11.2023).

“Cyanotype baskı tekniğinin tek olumsuz yönü doğal sürecin takibi ile ders süresinin veya zamanının uygun olmamasıydı. Ders sürecinde hava durumunun farklılık göstermesi, teknikte ve zamanı iyi kullanmada aksaklıklar meydana getirdi” (AG, 18.10.2023).

“Belki boya üretiminde de kendimiz elde etmeye çalışabilirdik. Bende instagram keşfetimde görmüştüm. Yabancı bir kadın sanatçıdan. İsmi hatırlamıyorum ama mesela turuncu rengi elde etmek için havucun içine birkaç farklı doğal madde ekleyerek hem çok homojen bir yapı elde etti. Daha sıvı bir yapı elde etti. Aynı havucu bir parçasını rendeliyor. Toz haline getiriyor. Toz boya olarak kullanıyor falan. Belki bunları deneyebilirdik diye düşünüyorum” (Marceline Kodlu öğretmen adayı, OGG, 03.01.2024, s. 33).

Uygulamaya yönelik öneriler kodu öğretmen adaylarının bu süreçte karşılaştıkları eksiklikler veya deneyimlemek istedikleri üzerine nasıl bir çözüm geliştirilebileceğine yönelik bilgi vermiştir. Öğretmen adaylarının sürdürülebilir yaratıcılık odaklı özgün baskı atölye uygulamalarının geliştirilmesi çerçevesinde önemli görülmüştür.

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Bu araştırma, sürdürülebilir yaratıcılık odaklı özgün baskı atölye süreçlerini geliştirmeye odaklanan eylem planlarının sunduğu deneyimlere odaklanmıştır. Araştırmacı önce özgün baskı atölye ders süreçleri üzerine mevcut durumu ortaya koymayı amaçlamış daha sonra buradan aldığı verileri yorumlayarak eylem planları hazırlamıştır. Hazırlanan eylem planları alan uzmanlarının görüşlerine sunulmuş ve Resim-iş öğretmenliği lisans eğitiminde yer alan “Özgün Baskı Atölye” dersinde uygulanmıştır. Araştırma sürecinden elde edilen bulgulara yönelik sonuçlar şöyledir:

Araştırmanın birinci alt problemine ilişkin ulaşılan sonuçlar; Öğretim elemanlarından elde edilen bulgular, derslerde geleneksel tekniklerin yerine geçebilecek yeni teknikler ve anlatım olanakları arayışının olduğunu ortaya koymaktadır. Öğretim elemanları yeni malzemelerle yapılan çalışmaların öğrencileri yaratıcılığa teşvik ettiğini ve onları farklı düşünme biçimlerine yönlendirdiğini düşünmektedir. Özellikle gravürün temel malzemesi lak gibi, geleneksel malzemelere erişim zorlukları ve toksik içeriklerin sağlık üzerindeki tehdidinin onları çevre dostu materyallere yönelttiği sonucuna ulaşılmıştır. Öte yandan daha çevre dostu- su bazı içeriklerin oldukça yüksek maliyetli olması öğretim elemanları tarafından bir sorun olarak görülmektedir. Özgün baskının geleneksel materyallerine yönelik bu alternatif arayışlar oldukça anlamlıdır. Ayrıca öğretim elemanlarının, bu zorlukları aşmak ve öğrencileriyle birlikte sürdürülebilirlik odaklı uygulamalar geliştirmek için çeşitli stratejiler izlediği görülmektedir. Özgün baskı ders süreçlerinde ekonomik malzemeye yönelme, toksik içerikleri daha sınırlı kullanma ve atık malzemeye yönelme konusundaki çabaları, daha sürdürülebilir dünya için önemli bir adım olarak görülebilir. Öte yandan öğretim elemanlarının doğrudan sürdürülebilirlik perspektifinde sanatsal çalışmalara atölye ders süreçlerinde yer vermedikleri de görülmektedir.

Öğretmen adayları da öğretim elemanları ile benzer şekilde, özgün baskı atölye süreçlerinde kimyasal içerikli ve toksik malzemelerin kullanımının rahatsızlık yarattığını ve ders deneyimini olumsuz etkileyebildiğini ifade etmişlerdir. Öğretmen

adayları toksik içerikli malzemelerin zor temizlenmesi ve baskı sürecindeki solvent bazlı boyanın kurumasının uzun sürmesi nedeniyle zamanı yönetemediklerini de belirtmişlerdir. Ayrıca öğretmen adayları, kullandıkları malzemelerin çevre sağlığına zarar verdiği endişesini taşımaktadır. Özellikle solvent bazlı boyalar ve tiner/solvent gibi kimyasalların solunmasıyla ortaya çıkan sağlık sorunları önemli bir endişe kaynağıdır. Bazı malzemelerin temizlenmesinde kullanılan suyun ve atık temizleme bezlerinin çevreye zarar verdiği de dikkat çekmişlerdir.

Araştırmanın ikinci alt probleme ilişkin ulaşılan sonuçlar; Mamur ve Çelik'e (2023) göre, ekolojik sanat projeleri öğrencilerin çevre konularında bilgilerinin güçlendirilmesinde, duygusal bağlarının geliştirilmesinde ve farkındalıklarının artırılmasında fayda sağlayabilir. Nitekim bu çalışmada sürdürülebilir yaratıcılık odaklı özgün baskı atölye süreçlerinin öğretmen adaylarına bilişsel, duyuşsal ve sosyal bağlamda katkı sunduğu sonucuna ulaşılmıştır. Öğretmen adayları, sürdürülebilir yaratıcılık odaklı baskı çalışmalarının yeni anlamlar yaratmada ve farklı bakış açıları kazanmada etkili olduğunu ve atık malzemelerle çalışmanın yaratıcı süreçlerini teşvik ettiğini belirtmiştir. Dahası, diğer canlılara karşı sorumluluk hissettiklerini ifade eden öğretmen adayları, bu deneyimlerini gelecek nesillere doğanın güzelliklerini aktarma ve var olan türleri koruma amacıyla kullanmayı hedeflediklerini ifade etmişlerdir. Bu durum öğretmen adaylarının sanat aracılığıyla çevresel konuları ele alarak toplumsal farkındalık yaratma amacıyla nasıl çalışmalar gerçekleştirebileceği yönünde anlayış kazandıkları şeklinde yorumlanmıştır.

Sürdürülebilirlik odaklı uygulamalara katılan öğretmen adayları, doğaya uyumlu çalışmanın ve atık malzemelerin sanat eserlerinde kullanılabilme potansiyelini deneyimlemişler ve geri dönüşüm farkındalığı kazanmışlardır. Çağdaş Ören'in (2019) araştırmasına göre, doğal ve geri dönüşüme dayalı malzemelerle yapılan sanat pratiği, görsel sanatlar eğitiminde öğrencilere sürdürülebilir malzeme seçimi konusunda farkındalık kazandırmaktadır. Bu durum çalışmanın bulgusuyla benzerlik göstermektedir. Öğretmen adayları, atölye sürecinde malzemeyi daha ekonomik kullanma ve israf etmeme davranışları sergilemiştir. Dahası, öğretmen adaylarının geneli, sürdürülebilirlik temalı çalışmalar yapmanın kendilerini özel hissettirdiğini ve doğaya zarar vermeden sanat üretmenin keyifli olduğunu belirtmişlerdir. Benzer durumu Erikan (2020) araştırmasında öğrencilerin kullandıkları materyallerin atık malzemeler ve doğadan toplanan yaprak, dal parçaları, kum gibi unsurlar olmasının, onları meraklandırdığını ve bu sebeple süreç boyunca keyif aldıklarını belirtmiştir. Ayrıca iş birliği içinde çalışmanın getirdiği memnuniyeti dile getiren adaylar, ortak bir kompozisyon oluşturma ve fikirlerini birleştirmenin keyifli olduğunu belirtmişlerdir. İşbirliği, sürdürülebilirlik hedeflerine ulaşmada kritik bir unsur olarak, çeşitli aktörler arasındaki bilgi, beceri ve kaynakların bir araya getirilmesine olanak sağlamaktadır. Grup halinde çalışmanın, farklı bakış açıları ve uzmanlık alanlarından faydalanarak yenilikçi yaklaşımlar geliştirilmesine olanak tanıdığı bilinmektedir. Ayrıca işbirlikli çalışmaların, sadece mevcut kaynakların etkin kullanılmasını değil, aynı zamanda gelecekteki nesiller için sağlıklı ve dengeli bir yaşam ortamının korunmasını da garanti edeceği söylenebilir. Dolayısıyla, sürdürülebilirlik hedeflerinin başarılması için işbirliği vazgeçilmez bir unsurdur. Bu bağlamda, birlikte yaratma sürecinin, öğretmen adaylarının işbirlikli çalışma becerilerini geliştirmelerine katkı sağlayarak sosyal etkileşim bağlamında olumlu etkileri olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Öğretmen adayları, ortak hedefler doğrultusunda işbirliği yaparak atık malzemelerin yaratıcı kullanımı üzerine fikir üretmişler ve bu süreçte kolektif düşünmenin gücünü deneyimlemişlerdir. Grup içinde bir araya gelerek farklı malzemelerle çalışma ve ortak bir amaç doğrultusunda üretim yapma deneyimi, öğretmen adaylarının birlikte problem çözme yeteneklerini güçlendirmiştir. Bu deneyimler, öğretmen adaylarının çevre sorunlarına dair toplumu bilinçlendirme konularında kendilerini daha yetkin hissetmelerini sağlamıştır. Sürdürülebilir yaratıcılık odaklı özgün baskı süreçlerine yönelik deneyimler, öğretmen adaylarının gelecekteki öğrencilerine ve çevrelerindeki insanlara sürdürülebilirlikle ilgili farkındalık kazandırma, atıkların sanatsal dönüşümünü teşvik etme ve ekolojik ayak izini azaltma konusunda bir adım atmaları gerekliliğini duyumsatmıştır. Ancak sürdürülebilir yaratıcılık odaklı özgün baskı atölye derslerinin süresi, öğretmen adaylarına sürdürülebilir fikirlerin geliştirilmesi gibi konularda, özellikle işbirlikli çalışmalarda hızlı organize olamama nedeniyle zaman zaman zorluk yaratmıştır. Benzer bir sonuç, Erikan'ın (2020) sürdürülebilirlik temelli uygulamaların deneyimlendiği etkinlik sürecinde de yaşanmıştır. Bu bağlamda her iki araştırmanın benzer sonucunun olduğu söylenebilir.

Sonuç olarak; 21. yy 'da insan faaliyetlerinin dünyanın ekolojisini derinden etkilediği artık yadsınamaz bir gerçektir. Sanat faaliyetleri de bu etkiye katkı sağlamaktadır. Bu nedenle sanatın ekoloji üzerindeki etkisinin sorgulanması ve eğitsel alanda yapılabilecekler üzerine daha fazla çaba gösterilmesi gerekmektedir. Türkiye Ekim 2021 yılında Paris İklim Anlaşmasını onaylamış ve ilk İklim Şurası Şubat 2022 yılında gerçekleşmiştir. Bu şurada tüm eğitim kademelerinde okul öncesinden yükseköğretime kadar iklim ve ekolojik bozulma ile ilgili kazanımların gözden geçirilmesi gerektiği belirtilmiştir. Bu araştırma, bir yükseköğretim kurumunun özgün baskı atölye kapsamında gerçekleşmiş ve sürdürülebilirlik perspektifinde yeni bir atölye ders süreci tasarımı sunmuştur. Sonuçları genellemek gibi bir amacı yoktur. Sanat eğitimi programına yenilikçi ve çevre odaklı bir öneri getirme fikri üzerine yapılandırılmıştır. Etkinlik sürecinde öğretmen adaylarının insan, sanat ve çevre üzerindeki etkilerini sorgulaması ve sanatın insanları/toplumu etkileme potansiyelinin çevre odaklı nasıl kullanılabileceğini görmeleri hedeflenmiştir. Araştırmanın çıktıları doğrultusunda sürdürülebilir yaratıcılığa yönelik süreçlerin, özgün baskı atölye eğitiminin dışında diğer atölye ortamlarına da taşınabileceği düşünülmektedir. Atık malzemelerin sanatsal süreçlerde kullanımıyla geri dönüşüm farkındalığı

artırılabilir ve atölye ortamlarında ekolojik ayak izi bilinci geliştirilebilir. Sürdürülebilir kalkınma eğitimi, disiplinlerarası yaklaşımların gerekliliğini vurgular. Bu kapsamda, içinde sürdürülebilir yaratıcılık odaklı özgün baskı atölye eğitiminin de yer aldığı proje temelli disiplinlerarası çalışmalar geliştirilerek, farklı düzeylerde eğitim ortamına ve öğrencilere getireceği katkılar üzerine odaklanılabilir. Ekoloji ve sürdürülebilirlik üzerine çalışan çağdaş sanatçıların pratikleri odaklanılacak tema ve yöntem konusunda ders süreçlerini tasarlanmasına rehberlik edebilir. Görsel sanatlar (Resim-iş) eğitimi programlarında sürdürülebilirlik ve ekolojik sanat etkinlikleri ile ilgili uygulamalara daha fazla yer verilebilir.

Etik Kurul Onay Bilgileri

Bu araştırma için Pamukkale Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu'nun 18.01.2023 tarihli 01-30 sayılı izni alınmıştır.

Çıkar Çatışması

Yazarlar tarafından çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Finansal Destek

Araştırma Pamukkale Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinatörlüğü tarafından 2023EĞBE002 nolu Yüksek Lisans tez projesi olarak desteklenmiştir.

Yazar Katkıları

Bu araştırma ilk yazarın yüksek lisans tezinden üretilmiştir. Çalışmanın veri toplama süreci ilk yazar tarafından yapılmış olup, tezin yazım sürecinde yazar ve danışman birlikte çalışmışlardır.

Kaynakça

- Akyıldız, N. A. (2020). Kentleşme ve kentsel gelişim bağlamında açık kamusal alanların sürdürülebilir kentler açısından değeri. *Milli Folklor*, 16(125), 188-201.
- Bahar, T. (2019). Güzel sanatlar eğitimi bölümlerinde uygulanan geleneksel yüksek baskı resim tekniklerine alternatif olabilecek teknik önerileri. *İnönü Üniversitesi Kültür ve Sanat Dergisi*, 5(1), 1-17.
- Bertaux, N., ve K. Skeirik. (2018). Creating pedagogy to integrate sustainability and the arts. *Journal of Management for Global Sustainability*, 6(2), 1–24.
- Boud, D. ve Falchikov, N. (1989) Quantitative studies of self-assessment in higher education: A critical analysis of findings. *Higher Education*, 18, 529-549.
- Bülbül, H. ve Seyhan, B. Ç. (2017). Çocuklar çevrelerindeki endemik bitkileri tanıyor ve resimliyor, *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 5(61), 124-143 <https://dx.doi.org/10.16992/ASOS.13138>
- Büyükyeğen, G. (2008). *Edirne kent merkezi ve yakın çevresi rekreasyonel kaynak değerlerinin sürdürülebilirlik bağlamında değerlendirilmesi*. (Tez No: 222238) [Yüksek Lisans Tezi, Zonguldak Karaelmas Üniversitesi]
- Cheng, V. M. Y. (2018). Views on creativity, environmental sustainability and their integrated development. *Creative Education*, 9, 719-743.
- Ciravoğlu, A. (2009). Mimarlık ve çevreci yaklaşımlar. *Mimarist*, 9(32), 44.
- Creswell, J. W. (2013). *Nitel araştırma yöntemleri: Beş yaklaşıma göre nitel araştırma ve araştırma deseni*. (çev. M. Bütün, S. B. Demir). Siyasal Yayınevi
- Curtis, D. J., N. Reid, ve I. Reeve. (2014). Towards ecological sustainability: Observations on the role of the arts. *Surveys and Perspectives Integrating Environment and Society*, 7(1), 1-15.
- Çağdaş Ören, N. (2019). *Görsel sanatlar eğitiminde sürdürülebilirlik bağlamında ecoprint çalışmalarının değerlendirilmesi (Pamukkale üniversitesi örnekleminde)*. (Tez No: 569141) [Yüksek Lisans Tezi, Pamukkale Üniversitesi]
- Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı (2022). İklim şurası kararları. <https://www.csb.gov.tr/iklim-surasi-nda-alinan-onemli-kararlar-bakanlik-faaliyetleri-34154>
- Çokluk, Ö., Yılmaz, K., & Oğuz, E. (2011). Nitel bir görüşme yöntemi: Odak grup görüşmesi. *Kuramsal Eğitimbilim*, 4(1), 95-107.
- deMarrais, K. (2004). *Niteliksel görüşme çalışmalar: Yoluyla öğrenmedeneyim*. deMarrais ve S.D. Lapan (Eds.), *Araştırmanın Temelleri* (s.51-68). Mahwah, NJ: Erlbaum
- Demirci, U. (2021). *Özgün baskı resimde toksik olmayan malzeme ile tekniklere ilişkin yeni arayışlar*. (Tez no: 688218). [Işık Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü]
- Dong, Y., Zhu, S. ve Li, W. (2021). Promoting sustainable creativity: An empirical study on the application of mind mapping tools in graphic design education. *Sustainability*, 13, 1-15.
- D'Orville, H. (2019). The relationship between sustainability and creativity. *Cadmus: Promoting Leadership in Thought That Leads to Action*, 4(1), 65-73.
- Dünya Kalkınma ve Çevre Komisyonu. (1987). *Ortak geleceğimiz*. Oxford Üniversitesi Yayınları.
- Ekiz, D. (2003). *Eğitimde araştırma yöntem ve metodlarına giriş*. Anı Yayıncılık.
- Erikan, D. (2020). *Sanat eğitiminde görsel kültür kuramı ve sürdürülebilir kalkınma eğitimi bağlamında bir eylem araştırması*. (Tez no:616232[Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü])
- Esen, D., Esen, M., ve Kaya Özbağ, G. (2020). Akademisyenlerin sürdürülebilirlik algılarının sosyal yenilikçilik davranışları üzerindeki etkisinde bireysel yaratıcılığın rolü. *International Journal of Management and Administration*, 4(7), 19-33.
- Gürbüz, H., Çakmak, M., ve Derman, M. (2013). Biyoloji öğretmen adaylarının sürdürülebilir çevreye yönelik tutumları. *Türk Bilimsel Derlemeler Dergisi*, 6(1), 144-149.
- Inwood, H. (2010). Shades of green: Growing environmentalism through art education. *Art Education*, 63(6), 33-38. doi: <https://doi.org/10.1080/00043125.2010.11519100>
- Johnson, A. (2019). *Eylem araştırması el kitabı*. (çev. Uzuner Y. ve Özten Anay, M.). Anı Yayıncılık.
- Karasar, N. (2020). *Bilimsel araştırma yöntemi: Kavramlar, ilkeler, teknikler*. Nobel Akademik Yayıncılık.
- Karataş, Z. (2017). Sosyal bilim araştırmalarında paradigma değişimi: Nitel yaklaşımın yükselişi. *Türkiye Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 68-86.
- Kaya, M. F., ve Tomal, N. (2011). Sosyal bilgiler dersi öğretim programının sürdürülebilir kalkınma eğitimi açısından incelenmesi. *Eğitim Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 1(2), 49–65.
- Kıran, H. (2016). Çağdaş baskı resim sanatına genel bir bakış. *Anadolu Üniversitesi Sanat ve Tasarım Dergisi*, 6 (1), 54-77.
- Koç, B. Y. (2017). Sosyal bilimlerde örnekleme kuramı. *Akademik Sosyal Bilimler Dergisi*, 47(47), 480-495.
- Lewis, J. B. (2010). The art of sustainability: Visual arts organizations and the modern environmental movement. *CSPA Quarterly*, 2, 6-8.
- Mamur, N. (2017). Sanat eğitiminde sürdürülebilirlik ve çevre eğitimi üzerine bir çalışma. *Ege Eğitim Dergisi*, 18(2), 774-794.

- Mamur, N. ve Çelik, T. (2023): Ecological art pedagogy: Co-creation for ecological transformation, *Education*, 3-13. 1-18, doi: 10.1080/03004279.2023.2266510
- Mamur, N. ve Köksal, N. (2016). Görsel sanatlar öğretim programının sürdürülebilir kalkınma eğitimi bağlamında incelenmesi. *Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5(3), 732-747.
- Mc Kernan, J. (2008). *Müfredat ve hayal gücü: Süreç teorisi, pedagoji ve eylem araştırması*. Routledge.
- Merriam, S. B. (2013). *Nitel araştırma – Desen ve uygulama için bir rehber*. (S. Turan, Çev. Ed.). Nobel Yayıncılık.
- Mertler, C. A. (2006). *Action research: Teachers as researchers in the classroom*. Sage Publications.
- Miles, M. B., ve Huberman, A. M. (2016). *Nitel veri analizi*. (çev. S. Akbaba Altun ve A. Ersoy). Pegem Akademi.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2014). <http://ttkb.meb.gov.tr/program2.aspx?sayfasından=21.03.2023> tarihinde erişilmiştir.
- Mills, Geoffrey E. (2003). *Action research: A guide for the teacher researcher*. Prentice Hall
- Murray, S., Dethier, D., ve Boyd, S. (2011). (2011, May 17). Sustainable creativity: A study of art materials and waste at Williams College. *ENVI/GEOS 206: Renewable Energy and the Sustainable Campus*, 1-18.
- Özsoy, V., ve Mamur, N. (2019). *Görsel sanatlar öğrenme ve öğretim yaklaşımları*. Pegem Akademi.
- Öztürk Demirtaş, Ç. (2011). Coğrafya dersi öğretim programında sürdürülebilir kalkınma. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 8(2), 595-615.
- Öztürk Demirtaş, Ç. (2015). Öğretmen adaylarının sürdürülebilir kalkınma farkındalık düzeyleri. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 31, 300-316.
- Paker, H. (2021). *Ekolojik dönüşüm için kültür ve sanat*. Kültür ve politika raporu. İstanbul Kültür Sanat Vakfı'nın (İKSİV).
- Saban, A., ve Ersoy, A. (2019). *Eğitimde nitel araştırma desenleri* (1. baskı). Anı Yayıncılık.
- Saleh, R., ve Brem, A. (2023). Creativity for sustainability: An integrative literature review. *Journal of Cleaner Production*, 388, 1-11.
- Scales, P., Briddon, K. ve Senior, L. (2015). *Yaşam boyu öğrenme ve öğretim*. (çev. Ü. Köymen). Palme Yayıncılık.
- Selamet, S. (2012). Sürdürülebilirlik ve grafik tasarım. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 8(15), 125-148.
- Tanrıverdi, B. (2009). Sürdürülebilir çevre eğitimi açısından ilköğretim programlarının değerlendirilmesi. *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 34(151), 89-103.
- Teksöz, G., Şahin, E., ve Ertepinar, E. (2010). Çevre okuryazarlığı, öğretmen adayları ve sürdürülebilir bir gelecek. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 39, 307-320.
- Toker, A. (2022). Sosyal bilimlerde nitel veri analizi için bir kılavuz. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 51(1), 319-345.
- TÜBA. (2021). *Sürdürülebilirlik kavramı, Türkiye bilimler Akademisi sözlüğü*, <http://www.tuba.gov.tr/tr/> sayfasından 22.03.2023 tarihinde erişilmiştir.
- Yağar, F., ve Dökme, S. (2018). Niteliksel araştırmaların planlanması: Araştırma soruları, örneklem seçimi, geçerlilik ve güvenilirlik. *Gazi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 3(3), 1-9.
- Yapıcı, M. (2003). Sürdürülebilir kalkınma ve eğitim. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(1), 223-229.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2021). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (12. baskı). Seçkin Yayıncılık.
- van Boeckel, J. (2009). Arts-based environmental education and the ecological crisis: Between opening the senses and coping with psychic numbing. In B. Drillsma-Wilgrom, & L. Kirstina (Eds.), *Metamorphoses in children's literature and culture* (pp. 145-164). Enostone.
- Ward, K. S. (2014). Creative arts-based pedagogies in early childhood education for sustainability (efs): Challenges and possibilities. *Australian Journal of Environmental Education*, 29(2), 165–181. <https://doi.org/10.1017/aee.2014.4>

Extended Abstract

Introduction

Printmaking is a type of art where multiple prints are made on paper or similar surfaces using molds prepared by the artist through various methods. This art form holds a significant position in the artist's creative process and allows for diverse aesthetic expressions. However, in the preparation of these molds, chemicals are often used, some of which can be considered toxic, such as nitric acid and solvents. During the printing process from mold to paper, solvent-based printing inks are typically used. The toxic contents used in printmaking techniques not only pose health risks to artists and workshop staff but also have adverse effects on environmental health. Chemicals such as acids and solvents, if not properly disposed of, can harm water sources and soil, disrupting ecological balance. In addition to that, these toxic substances released into the environment can cause lasting damage to ecosystems by contaminating soil and water. Therefore, there has been a growing exploration of new techniques in the field of printmaking that could serve as alternatives to traditional printmaking methods. The use of water-based paints and less harmful materials is becoming more widespread. Adopting these alternatives provides a safer working environment for artists and contributes to diminishing ecological impacts. In the context of the frequent discussions about the ecological crisis over the past twenty years, there has been a noticeable trend towards adopting greener practices in all areas of art and combining artists' methods with ecological concerns. There is a shift towards reducing the carbon footprint of the art field and creating new narratives for ecological sustainability using the power of creative expression.

In the 21st century, it is an undeniable fact that human activities profoundly affect the world's ecological balance. Global warming, the loss of biodiversity, and environmental pollution compel modern humans to reassess their connection with nature. Art activities, from the materials used to the waste produced, leave various ecological footprints. Therefore, it is necessary to question the environmental impact of art and to restructure art education with a sustainability-focused approach. By ratifying the Paris Agreement in October 2021, Turkey made a substantial commitment to combating climate change. During the first Climate Council in February 2022, it was emphasized that issues of climate and ecological degradation should be re-examined at every level of education. This process highlighted the importance of incorporating environmental awareness into educational curricula. In this sense, the ecological and health impacts of traditional chemicals employed in printmaking techniques cannot be ignored. Minimizing these effects is achievable through adopting environmentally friendly alternatives and increasing awareness on this matter. This research centers on cultivating an artistic understanding based on sustainability and the use of environmentally friendly materials in printmaking workshop processes. Furthermore, art education and practices serve as a force that can enhance environmental awareness among artists and students by promoting the use of eco-friendly materials. Embracing eco-friendly practices in art workshops is a significant step towards reducing the ecological impact of art. Incorporating information about the harms of toxic chemicals and the use of eco-friendly alternatives in educational programs will shape a future profile of responsible teachers and students. In this context, this research aims for visual arts pre-service teachers to experience sustainability-based creativity activities during their pre-service teacher education and comprehend how they can incorporate sustainable creativity into their teaching processes. The research questions guiding this study are outlined below:

- 1) What is the current state of developing sustainability-focused creativity in I printmaking workshop?
- 2) In the context of sustainability-focused creativity activities in printmaking workshop courses:
 - a) What are the learning experiences?
 - b) What are the facilitators?
 - c) What are the challenges?
 - d) How can these challenges be overcome ?

Method

An “action research design” was employed as the intent was to develop sustainability-focused creativity and introduce new practices in printmaking workshop courses. The study group was formed using two different sampling methods based on the sub-goals of the research. To address the first sub-goal, the study group consisted of three instructors from various universities teaching printmaking workshop courses, along with four fourth-year visual arts pre-service teachers from the Department of Art Education at Pamukkale University. Purposeful sampling approaches, specifically criterion

sampling, were used to determine these participants. To meet the second sub-goal, the study group included twelve visual arts pre-service teachers from the Department of Art Education at Pamukkale University, selected using typical case sampling, a type of purposeful sampling. Data were collected in two stages. Initially, interviews were conducted with instructors and pre-service teachers who had previously experienced printmaking workshop courses, whereby an insight into the current state of sustainability-focused printmaking workshop was obtained. Subsequently, action plans were developed and implemented, inviting pre-service teachers to reflect on human impacts on ecology through identified themes and the artistic practices of a focus artist. Throughout this phase, data were gathered through personal information forms, self-assessment forms, reflective journals, researcher journals, artistic works produced during the process, and focus group discussions. The “Art for Life” approach of Anderson and Milbrant (2005) was taken as a basis in the creation of action plans. The Art for Life approach is discipline-centered, cognitive, thematic, interdisciplinary and life-centered. The production of meanings through thematic inquiries is at the center of this approach. Therefore, the content, design principles and elements, the use of various tools and equipment at a technical level, are structured around themes rather than being designed by teaching elements such as art history or art disciplines. The collected data were analyzed using content analysis. The findings are explained with the artistic works obtained during the printmaking workshop course and excerpts from the participants' opinions. The findings are organized within the framework of themes related to the sub-objectives of the research.

Result and Discussion

The research findings reveal that both instructors and pre-service teachers tend to avoid using materials with toxic content due to the health risks posed to themselves and their students. Instructors were observed to adopt different solutions in the workshop environment due to the costliness of water-based printing inks and various print materials, as well as difficulties accessing some essential materials for conventional techniques. Solutions employed by instructors include more economical use of materials, frequent use of waste materials in the course process, and careful planning for the use of toxic substances such as acid or solvents. In a similar vein, pre-service teachers find using toxic substances such as acid and solvents problematic for their health during the course process. The research findings also suggest that instructors have limited engagement with activities aimed at creating narratives through sustainable creativity.

The sustainability-focused printmaking workshop process provided cognitive, affective, and social benefits to the pre-service teachers, fostering creative thinking in the artistic transformation of waste materials and the creation of new compositions. Pre-service teachers particularly questioned their environmental responsibilities during the creative action process. They have demonstrated attitudes towards valuing collaboration and collective idea generation prioritized by environmentally-focused education programs. The use of waste materials in the sustainability-focused printmaking workshop process offered new possibilities for artistic expression beyond conventional printmaking techniques and improved the problem-solving and critical thinking skills of pre-service teachers. Acquiring insights into the environmental impacts of conventional methods prompted pre-service teachers to question these methods and develop more environmentally friendly alternatives. During the workshop, pre-service teachers heightened their personal awareness and re-assessed their relationship with nature. The use of waste materials in artistic creation offered an emotionally and aesthetically pleasurable experience. This process allowed pre-service teachers to experience the joy of contributing to environmental sustainability and helped them develop a more innovative and sensitive approach to creative processes. As a result, pre-service teachers grasped the meaning of contributing to society as environmentally conscious individuals, moving beyond mere art production.

This research was conducted within the scope of an printmaking workshop course at a higher education institution and presented a new workshop course process design from a sustainability perspective. It does not aim to generalize the results. It is structured around the idea of proposing an innovative and environmentally focused recommendation for the art education program. Throughout the activity process, the goal was for pre-service teachers to critically examine the impacts of human activities, art, and the environment, and to understand how art's potential to influence society can be leveraged in an environmentally conscious manner. In the context of research findings, it is thought that sustainability-focused methodologies can be applied to other workshop environments beyond print education. Promoting awareness about recycling through the use of waste materials in artistic processes can elevate ecological footprint awareness within workshop settings. Education for sustainable development highlights the importance of interdisciplinary approaches. In this respect, interdisciplinary project-based studies that include sustainability-focused printmaking workshop can be developed, focusing on the contributions to various levels of educational environments and students. Additionally, the practices of contemporary artists working on ecology and sustainability can provide guidance for designing course processes in terms of themes and methodologies. It is recommended that visual arts education programs incorporate more activities related to sustainability and ecological art. Besides, organizing in-service training sessions for visual arts teachers can encourage them to design classroom practices that emphasize ecological awareness and sustainability.